

Bosna i Hercegovina
Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice

S T R A T E G I J A
ZA PRIHVAT I INTEGRACIJU
DRŽAVLJANA BOSNE I HERCEGOVINE
KOJI SE VRAĆAJU U BOSNU I
HERCEGOVINU PO OSNOVU SPORAZUMA
O READMISIJI

i

Akcioni plan za period 2020-2023. godina

Sarajevo, 2019. godina

STRATEGIJA
ZA PRIHVAT I INTEGRACIJU DRŽAVLJANA BOSNE I HERCEGOVINE KOJI SE
VRAĆAJU U BOSNU I HERCEGOVINU PO OSNOVU SPORAZUMA O READMISIJI
i

Akcioni plan za period 2020-2023. godina

Izdavač:

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH

Radna grupa za izradu Strategije:

Abela Pobrić-Poturović, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH, predsjedavajuća, te članovi radne grupe: Dijana Delalić, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH, Šejla Habeš, Ministarstvo sigurnosti BiH, Ševka Palo, Federalno ministarstvo raseljenih osoba i izbjeglica, Dejan Mutić, Republički sekretarijat za raseljena lica i migracije, Petar Vrhovac, Odjel za raseljena lica, izbjeglice i stambena pitanja Brčko distrikta BiH, Ivan Jukić, Ministarstvo za rad, socijalnu politiku i povratak Tuzlanskog kantona, Enver Brkan, Uprava za prognanike i izbjeglice HNK, Elvedin Gadara, Gradska uprava grada Mostara i Džennana Memišević-Panjeta, CRS

U radu Radne grupe za izradu Strategije doprinos dali:

Medžid Lipjankić, šef odsjeka u Ministarstvu za ljudska prava i izbjeglice BiH
Vesna Vignjević, konsultantica na izradi Strategije

U izradi Strategije doprinos dali predstavnici institucija i organizacija:

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH, Ministarstvo sigurnosti BiH, Granična policija BiH, Ministarstvo finansija i trezora BiH, Ured za zakonodavstvo Vijeća ministara BiH, Federalno ministarstvo raseljenih osoba i izbjeglica, Republički sekretarijat za raseljena lica i migracije Republike Srpske, Vlada Brčko Distrikta BiH, Udruženje "Vaša prava BiH" i Bosanskohercegovačka inicijativa žena (BHIŽ)

Izradu Strategije podržali:

Vlada Švicarske Konfederacije i Svjetska banka

Lektor:

Dizajn:

Štampa:

Tiraž:

250 kom. na bosanskom jeziku
100 kom. na hrvatskom jeziku
150 kom. na srpskom jeziku
60 kom. na engleskom jeziku

SADRŽAJ:

SKRAĆENICE

SAŽETAK	5
I UVOD	7
II PRAVNI OKVIR ZA IZRADU STRATEGIJE	11
1. Međunarodni pravni okvir	11
2. Domaći pravni okvir	14
III ANALIZA STANJA U OBLASTI PRIHVATA I INTEGRACIJE DRŽAVLJANA BiH KOJI SE VRAĆAJU U BiH PO OSNOVU SPORAZUMA O READMISIJI	17
1. Stanje u oblasti prihvata	17
2. Stanje u oblasti integracije	20
IV INSTITUCIONALNI OKVIR ZA IMPLEMENTACIJU STRATEGIJE	38
V OČEKIVANI REZULTATI	43
VI CILJEVI	49
VII AKCIONI PLAN	53
VIII PRILOZI	68

Lista korištenih skraćenica

Skraćenica	Puni naziv
AP	Akcioni plan
AP 2015-2018	Akcioni plan za period 2015-2018. godina
BiH	Bosna i Hercegovina
BD BiH	Brčko distrikt Bosne i Hercegovine
BHWI	Fondacija bosanskohercegovačka inicijativa žena
CRS	Catholic Reliefe Service
DEP	Direkcija za ekonomsko planiranje
EU	Evropska Unija
ESP	Evropska socijalna povelja
EZ	Evropska zajednica
FBiH	Federacija Bosne i Hercegovine
FMROI	Federalno ministarstvo raseljenih osoba i izbjeglica
GP BiH	Granična policija Bosne i Hercegovine
IDDEEA	Agencija za identifikacione dokumente, evidencije i razmjenu podataka
LAP	Lokalni akcioni plan
MCP	Ministarstvo civilnih poslova
MIRL	Ministarstvo izbjeglica i raseljenih lica Republike Srpske
MLJPI	Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice
MS	Ministarstvo sigurnosti
MVP	Ministarstvo vanjskih poslova
NVO	Nevladine organizacije
RSRLM	Republički sekretarijat za raseljena lica i migracije
SEC	Socio-ekonomski karton
SMART	Metoda za definisanje i testiranje strateških ciljeva - specifičan (S), mjerljiv (M), ostvariv (A), realan (R), vremenski ograničen (T)
SOTAC	Social Sector Technical Assistance Project - Projekat podrške socijalnom sektoru u Bosni i Hercegovini
Strategija 2015-2018	Strategija za prihvata i integraciju bh državljana koji se vraćaju po osnovu sporazuma o readmisiji i Akcioni plan za period 2015-2018. godina
Strategija	Strategija za prihvata i integraciju bh državljana koji se vraćaju po osnovu sporazuma o readmisiji
SWOT	Vrsta okvira za analizu snaga (S), slabosti (W), prilika (O) i prijetnja (T)
Ustav BiH	Ustav Bosne i Hercegovine
VM BiH	Vijeće ministara Bosne i Hercegovine

SAŽETAK

Prvi strateški dokument u oblasti prihvata i integracije državljana Bosne i Hercegovine koji se vraćaju u Bosnu i Hercegovinu po osnovu sporazuma o readmisiji donesen je 24. septembra 2009. godine kada je Vijeće ministara Bosne i Hercegovine (VM BiH) usvojilo dokument „Strategija reintegracije povratnika po osnovu sporazuma o readmisiji“. Značaj ovog dokumenta ogledao se u tome što je Bosna i Hercegovina (u daljem tekstu: BiH) formalno ispunila obavezu koju ima iz Mape puta za liberalizaciju viznog režima i što je readmisija obuhvaćena kao dio ukupne migracijske politike BiH. Strategija za prihvata i integraciju bh državljana koji se vraćaju po osnovu sporazuma o readmisiji i Akcioni plan za period 2015-2018. godina (u daljem tekstu: Strategija 2015-2018) koju je Parlamentarna skupština BiH usvojila u oktobru 2015. godine je drugi strateški dokument čiji je fokus bio izgradnja novog i jačanje postojećeg institucionalnog okvira za prihvata i integraciju državljana BiH koji se vraćaju u BiH po sporazumu o readmisiji (u daljem tekstu: readmisirane osobe), uključivanje jedinica lokalne samouprave kao ključnih aktera u procesu integracije povratnika i uspostava adekvatne baze podataka o readmisiranim osobama. Ova Strategija za prihvata i integraciju državljana Bosne i Hercegovine koji se vraćaju u Bosnu i Hercegovinu po osnovu sporazuma o readmisiji i Akcioni plana za period 2020 - 2023. godina (u daljem tekstu: Strategija) predstavlja nastavak ispunjavanja obaveza BiH iz Mape puta za liberalizaciju viznog režima s ciljem očuvanja bezviznog režima koji joj je odobren odlukom Vijeća Evrope od 14. decembra 2010. godine kao i obaveza iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju. To podrazumijeva usvajanje djelotvornih politika kojima će se uspostaviti funkcionalan sistem prihvata i integracije readmisiranih osoba u društvo na efikasan, održiv i dugoročan način uz puno uvažavanje njihovih prava i na taj način dati doprinos smanjenju broja sekundarnih migracija državljana Bosne i Hercegovine. Pored strateškog cilja i ciljeva koji proističu iz istog, ovom Strategijom se ide i korak dalje i kao vizija promovira institucionalna organizacija koja će se u budućnosti baviti i drugim aspektima migracijske politike, koja se odnosi na državljane BiH, u skladu sa nadležnostima.

Strateški ciljevi odnosno vizija podrazumijeva da je u BiH uspostavljen funkcionalan, transparentan i održiv sistem prihvata i integracije državljana BiH koji se vraćaju u BiH po osnovu sporazuma o readmisiji i da su sve uključene institucije i ustanove osposobljene da budu funkcionalan dio sistema. S ciljem realizacije ovih strateških ciljeva i nakon sveobuhvatnih konsultacija sa ključnim institucijama o stanju u oblasti socio-ekonomske integracije readmisiranih osoba i prioritarnih potreba definisano je pet specifičnih ciljeva čija realizacija treba, kroz srednjoročne periode implementacije definisane akcionim planovima, doprinijeti ostvarenju strateških ciljeva:

1. Poboljšanje statusa državljana BiH koji se vraćaju u BiH po osnovu sporazuma o readmisiji kroz unapređenje zakonodavnog okvira i osiguranje adekvatne podrške i zaštite readmisiranim osobama;

2. Unapređenje sistema koordinacije i ojačavanje kapaciteta u oblasti prihvata i integracije državljana BiH koji se vraćaju u BiH po osnovu sporazuma o readmisiji;
3. Osiguranje pune socio-ekonomske uključenosti državljana BiH koji se vraćaju u BiH po osnovu sporazuma o readmisiji;
4. Uspostavljanje Sistema za upravljanje podacima o readmisiji;
5. Uspostavljanje sistema promocije, praćenja i izvještavanja o implementaciji Strategije.

Prilikom definisanja strateških ciljeva kao i konkretnih aktivnosti za njihovu realizaciju u obzir je uzeta Evropska socijalna povelja (revidirana) koju je BiH ratifikovala, a naročito odredbe koje se odnose na pravo na rad, pravo na zdravstvenu i socijalnu zaštitu, pravo na medicinsku pomoć, pravo na korištenje službi socijalne zaštite, pravo porodice na socijalnu, pravnu i ekonomsku zaštitu, pravo starih osoba na socijalnu zaštitu itd. Činjenica da je Evropska komisija, koja prati provođenje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju pozvala BiH da u svojim planovima i programima prati Strategiju Evropa 2020 ista je uzeta u obzir prilikom izrade ove Strategije. Ovo se naročito odnosi na dokument "Evropska platforma protiv siromaštva i socijalne isključenosti: evropski okvir za socijalnu i teritorijalnu koheziju" koji je dio Strategije Evropa 2020, a čije su ključne aktivnosti, između ostalog: a) poboljšan pristup marginaliziranim i socijalno isključenim grupama zaposlenju, socijalnoj sigurnosti, zdravstvu, stanovanju i obrazovanju i b) definisanje i realizacija mjera koje su usmjerene na posebne grupe među kojima se izdvajaju Romi, porodice s jednim roditeljem, starije osobe, osobe s invaliditetom i beskućnici.

Dio ove Strategije je i Akcioni plan (u daljem tekstu: AP) kao provedbeni dokument kojim su definisane 63 aktivnost koje će se realizovati u periodu od 2020 - 2023. godine, uz navođenje odgovornih aktera kao i rokova za njihovu realizaciju. AP će se, po potrebi, revidirati na godišnjem nivou a nakon perioda za koji je donesen i na osnovu eksterne evaluacije izradiće se novi za naredni srednjoročni period.

Strategija je rezultat rada Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH (u daljem tekstu: MLJPI) i Radne grupe za izradu Strategije, koju je imenovala Ministrica za ljudska prava i izbjeglice, a u čijem sastavu su sudjelovali predstavnici Ministarstva sigurnosti BiH (u daljem tekstu: MS), Federalnog Ministarstva za raseljene osobe i izbjeglice (u daljem tekstu: FMROI), Republičkog sekretarijata za raseljena lica i migracije Republike Srpske (u daljem tekstu: RSRLM), Odjel za raseljena lica, izbjeglice i stambena pitanja Brčko distrikta BiH, Ministarstva za rad, socijalnu politiku i povratak Tuzlanskog kantona, Uprave za prognanike i izbjeglice Hercegovačko-neretvanskog kantona, Gradske uprave grada Mostara i Catholic Reliefe Service (u daljem tekstu: CRS). Pored predstavnika navedenih institucija koji su činili Radnu grupu za izradu Strategije, doprinos u njenoj izradi su dali predstavnici i drugih nadležnih institucija entiteta, kantona i Brčko distrikta BiH, te jedinica lokalne samouprave, u kojima je uspostavljena struktura za prihvata i integraciju readmisiranih osoba.

I UVOD

U okviru svojih nadležnosti Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine izradilo je Strategiju za prihvata i integraciju bh državljana koji se vraćaju u BiH po osnovu sporazuma o readmisiji sa Akcionim planom za period 2015 - 2018. godine. Strategija je usvojena od strane Parlamentarne skupštine BiH u oktobru 2015. godine a njen osnovni cilj, pored ispunjenja obaveza iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju sa Evropskom unijom odnosno iz Mape puta za liberalizaciju viznog režima i upotpunjavanja migracione politike Bosne i Hercegovine, bio je uspostavljanje funkcionalnog, efikasnog i održivog sistema prihvata državljana BiH koji se vraćaju u BiH po osnovu sporazuma o readmisiji i osiguranje njihove ekonomske i društvene integracije u mjestima nastanjenja. Ovaj se cilj trebao ostvariti kroz izgradnju i jačanje zakonodavne, institucionalne i administrativne strukture neophodne za regulisanje pitanja integracije, pružanje adekvatne asistencije readmisiranim osobama po pitanju pristupa pravima, značajno uključivanje lokalnih zajednica u provođenju mjera i aktivnosti na planu integracije readmisiranih osoba kao i kroz uspostavu efikasnog sistema praćenja i evaluacije. S obzirom da je period implementacije Strategije završen sa krajem 2018. godine, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice je u decembru 2018. godine, u skladu sa nadležnostima donijelo odluku o izradi nove strategije i akcionog plana za period 2020 - 2023. godina. S tim ciljem, MLJPI je formiralo Radnu grupu za izradu Strategije¹, koja je, kao savjetodavno i konsultativno tijelo koje utvrđuje strateške ciljeve i prioritete, dala doprinos u svim fazama izrade Strategije: od analize stanja, SWOT analize, obezbjeđivanja relevantnih informacija o dosadašnjoj provedbi Strategije 2015 - 2018 do finalnog definisanja strateških ciljeva i mjera za njihovu realizaciju. Pored članova Radne grupe za izradu Strategije, doprinos u njenoj izradi su dali predstavnici i drugih nadležnih institucija entiteta, kantona i Brčko distrikta BiH, te jedinica lokalne samouprave, u kojima je uspostavljena struktura za prihvata i integraciju readmisiranih osoba. Proces izrade Strategije bio je praćen sveobuhvatnim konsultativnim procesom u okviru kojeg su se prikupile relevantne informacije od jedinica lokalne samouprave, nadležnih kantonalnih i entitetskih institucija i ustanova, na osnovu kojih je utvrđen nivo implementacije Akcionog plana 2015 – 2018. godina, što se uzelo u obzir kod definisanja novih strateških ciljeva, prioriteta i mjera za njihovu realizaciju.

Metodologija izrade ove Strategije zasnivala se na principima strateškog planiranja uz poštivanje principa zakonitosti i vladavine prava, poštivanja osnovnih ljudskih prava i sloboda, međuinstitucionalne i međusektorske saradnje, uvažavanja međunarodnih standarda, transparentnosti i javnosti rada a naročito na principima nediskriminacije i održivosti.

Ova Strategija je rađena kao multi-sektorski strateški dokument, kojim su planirane aktivnosti na prihvatu i integraciji readmisiranih osoba, pri čemu su se u obzir uzeli i drugi strateški dokumenti, postojeće strategije, zakoni i drugi akti koji tretiraju pitanja od važnosti za readmisirane osobe. S

¹ Odluka Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice o imenovanju Radne grupe, br. 06-41-2-134-121/17/DD od 28. 5. 2018. godine

obzirom da je pravni okvir kojim su uređena pitanja od značaja za efikasnu i djelotvornu integraciju readmisiranih osoba u nadležnosti institucija na različitim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini, od ključne je važnosti ovom problemu pristupiti na jedinstven i jednoobrazan način što se ovom Strategijom postiže. Strategijom je izražena državna politika prihvata i integracije državljana BiH koji se vraćaju u BiH po osnovu sporazuma o readmisiji, kao obaveza koju BiH ima po Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju. Ovo je važno zbog činjenice da su za implementaciju nekih aktivnosti i projekata definisanih Strategijom potrebna velika finansijska sredstva koja se, najvećim dijelom, osiguravaju putem donatora koji svoje donacije uslovljavaju postojanjem jedinstvenog strateškog i pravnog okvira kao preduslova za njihovo finansiranje. Strategijom se, nadalje ojačava ranije uspostavljeni sistem koordinacije između nadležnih institucija na državnom, entitetskom i kantonalnom nivou, te nivou jedinica lokalne samouprave, uspostavlja sveobuhvatan, efikasan i održiv sistem za upravljanje podacima o readmisiji, koji uključuje procesuiranje podataka o readmisiranim osobama, te definišu aktivnosti usmjerene na socio-ekonomsku integraciju readmisiranih osoba, a naročito posebno ranjivih grupa i pojedinaca.

Struktura Strategije je koncipirana tako da se fokusira, prije svega, na analizu stanja u oblasti prihvata i socio-ekonomske integracije državljana BiH koji se vraćaju u BiH po osnovu sporazuma o readmisiji, a što podrazumijeva osiguranje socijalne i zdravstvene zaštite, zapošljavanje, obrazovanje kao i privremeni smještaj readmisiranih osoba. Stanje u ovim oblastima koje je prikazano na osnovu realnih i ažuriranih podataka nadležnih institucija predstavlja osnovu za realno definisanje ciljeva i aktivnosti neophodnih za njihovu realizaciju. Prije definisanja strateških ciljeva osigurana je usklađenost odluka nadležnih organa entiteta, kantona i Brčko distrikta BiH, a koje se odnose na područja koja su obuhvaćena Strategijom kao i usklađenost sa drugim strateškim dokumentima u BiH koji tretiraju ista ili slična pitanja. Prije definisanja specifičnih ciljeva i aktivnosti za njihovu realizaciju konsultovani su nadležni entitetski, kantonalni i lokalni organi u pogledu situacije, prioriternih potreba i potencijala u oblastima obrazovanja, zapošljavanja, zdravstvene i socijalne zaštite, pristupa tržištu rada i privremenog smještaja. Ovaj pristup je omogućio da se definišu relevantni ciljevi kojima će se ostvariti identifikovane prioritetne potrebe, način ostvarenja tih ciljeva i efekti koji će se time postići, da se osigura da definisani ciljevi budu u skladu sa ciljevima drugih strateških dokumenata u BiH kao i međunarodnih dokumenata kojima se tretira oblast readmisije te da se definišu jasni indikatori efekata i rezultata što će za posljedicu imati mogućnost analize nivoa realizacije aktivnosti kao i uspostavu efikasnog sistema praćenja i evaluacije ove Strategije. Na ovaj način je postignuto da se svi ciljevi, bez obzira na sadržajnu različitost, definišu u skladu sa SMART metodom prema kojoj svaki cilj treba biti specifičan, mjerljiv, ostvarljiv, relevantan i vremenski definisan.

Značajna promjena koja ovu Strategiju razlikuje od Strategije 2015-2018 odnosi se na institucionalni okvir za implementaciju aktivnosti definisanih Akcionim planom, koji sada uključuje niže nivoe vlasti, a naročito kantonalne institucije koje imaju isključivu ili podjeljenu nadležnost za oblasti od značaja za integraciju readmisiranih osoba, te jedinice lokalne

samouprave, kao ključne aktere za implementaciju definisanih ciljeva i aktivnosti. Pored ovoga, u toku 2018. godine izrađen je dokument pod nazivom *“Pravna i praktična rješenja za integraciju državljana Bosne i Hercegovine koji se vraćaju u Bosnu I Hercegovinu po osnovu sporazuma o readmisiji- studija održivosti”* koji nudi pregled praktičnih mogućnosti koje su na raspolaganju svakoj readmisiranoj osobi u odnosu na njene potrebe kao i pregled kapaciteta nadležnih institucija. Prijedlozi mjera za unapređenje stanja u oblasti prihvata i integracije readmisiranih osoba, uzeti su u obzir prilikom izrade ove Strategije.

Očekivani rezultati odnose se na daljnje poboljšanje sistema prihvata i integracije readmisiranih osoba tamo gdje je ovaj sistem zaživio kao rezultat implementacije Strategije 2015 - 2018, kao i uspostavom takvog sistema u onim jedinicama lokalne samouprave gdje do sada nije uspostavljen kroz formiranje novih lokalnih readmisionih timova.

Takođe, očekuje se osiguranje veće vidljivosti readmisiranih osoba koja se treba osigurati njihovim uvođenjem u odgovarajući pravni okvir kao posebne kategorije kroz dopune zakona iz oblasti raseljenih osoba i izbjeglica, socijalne i zdravstvene zaštite i stanovanja.

Ovo je važno iz razloga što državljani BiH koji se vraćaju u BiH po osnovu sporazuma o readmisiji, u smislu ostvarivanja prava koja vode ka integraciji u društvo, nisu prepoznati niti u jednom zakonu u BiH. Utoliko je značajna ova Strategija, koja u nekim svojim segmentima poprima normativnu funkciju, u nedostatku pravnih rješenja koja treba usaglašavati na razini nadležnih institucija.

S ciljem ostvarenja definisanih ciljeva, Strategija je fokusirana na slijedeće oblasti:

1. unaprjeđenje postojećeg pravnog okvira kojim se uređuje prihvata i integracija državljana BiH koji se vraćaju u BiH po osnovu sporazuma o readmisiji na državnom, entitetskom, kantonalnom i lokalnom nivou;
2. dalja izgradnja sistema koordinacije i ojačavanje kapaciteta u oblasti prihvata i integracije državljana BiH koji se vraćaju u BiH po osnovu sporazuma o readmisiji;
3. jačanje kapaciteta jedinica lokalne samouprave kroz formiranje lokalnih readmisionih timova ili povjerenika i njihove obuke za poduzimanje aktivnosti na integraciji državljana BiH koji se vraćaju u BiH po osnovu sporazuma o readmisiji;
4. omogućavanje socio-ekonomske integracije državljana BiH koji se vraćaju u BiH po osnovu sporazuma o readmisiji;
5. uspostavljanje funkcionalnog Sistema za upravljanje podacima o readmisiji;
6. osiguranje promocije Strategije, redovnog monitoringa, izvještavanja i evaluacije.

Nosilac aktivnosti na izradi ove Strategije bio je MLJPI, dok je finansijsku pomoć u njenoj izradi pružila Švicarska vlada.

II PRAVNI OKVIR ZA IZRADU STRATEGIJE

1. Međunarodni pravni okvir

Prilikom izrade ove Strategije uvažavale su se odredbe, kriteriji i principi sadržani u sljedećim međunarodnim dokumentima koji tretiraju pitanja vezana za proces readmisije:

1.1 Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između Evropskih zajednica i njihovih država članica i BiH potpisan je 16. juna 2008. godine² a stupio na snagu 1. juna 2015.god. SSP predstavlja međunarodni ugovor čija je svrha uspostavljanje trajnog odnosa sa EU i formalno pridruživanje BiH Evropskoj uniji. Kroz ispunjavanje obaveza preuzetih ovim Sporazumom BiH je dužna uskladiti svoje nacionalno zakonodavstvo sa pravnom stečevinom EU. U Glavi VII ovog Sporazuma pod nazivom „Pravda, sloboda i sigurnost“, članom 81: „*Sprečavanje i kontrola ilegalne imigracije; ponovni prihvrat (readmisija)*“ utvrđeno je sljedeće:

- *Strane će sarađivati s ciljem sprečavanja i kontrole ilegalne imigracije. U tu svrhu Bosna i Hercegovina i države članice EU slažu se da će ponovo prihvatiti sve svoje državljane koji nelegalno borave na njihovim teritorijama i također se slažu da će sklopiti i u potpunosti provesti Sporazum o readmisiji, uključujući i obavezu ponovnog prihvatanja državljana drugih zemalja i lica bez državljanstva. Države članice Evropske unije i Bosna i Hercegovina osigurat će svojim državljanima odgovarajuće identifikacione dokumente i pružiti im administrativne olakšice potrebne u tu svrhu. Posebni postupci u svrhu ponovnog prihvatanja državljana, državljana trećih zemalja i lica bez državljanstva utvrdit će se Sporazumom o ponovnom prihvatanju.*
- *Bosna i Hercegovina slaže se da će zaključivati sporazume o readmisiji s drugim zemljama. Proces stabilizacije i pridruživanja i obavezuje se da će preduzimati sve neophodne mjere na osiguranju fleksibilnog i brzog provođenja svih sporazuma o readmisiji iz ovog člana.*
- *Vijeće za stabilizaciju i pridruživanje utvrdit će druge zajedničke mjere koje se mogu preduzeti s ciljem sprečavanja i kontrole ilegalne imigracije, uključujući i trgovinu ljudima i mreže ilegalne migracije“.*

1.2 Sporazum između Evropske zajednice i Bosne i Hercegovine o readmisiji osoba koje borave bez dozvola potpisan je 2007. godine³ a stupio na snagu 1. januara 2008. godine. Ovaj sporazum predstavlja osnovni pravni instrument kojim se uređuju pitanja readmisije u kontekstu odnosa sa Evropskom unijom. Ovim Sporazumom BiH se obavezala da će ponovo prihvatiti svoje državljane koji ne ispunjavaju uslove boravka na teritoriji države koja podnosi zahtjev za readmisiju. Značajno je naglasiti da Sporazum poštuje prava, obaveze i odgovornosti koji proističu iz međunarodnog prava a što podrazumijeva da svaki slučaj

² „Službeni glasnik BiH-Međunarodni ugovori“, br. 10/08

³ „Službeni glasnik BiH-Međunarodni ugovori“, br. 13/07

povratka mora da bude u skladu sa međunarodnom zaštitom i poštovanjem ljudskih prava readmisiranih osoba. Sporazum predviđa zaključivanje protokola o njegovoj primjeni sa svakom zemljom članicom Evropske unije kojima se definišu određena tehnička pitanja kao što su utvrđivanje nadležnih organa, graničnih prelaza za predaju i prihvata lica, modaliteti povratka po ubrzanom postupku i sl. . Države sa kojima BiH ima potpisane provedbene protokole su: R. Estonija (2010), R. Malta (2010), R. Austrija (2011) Bugarska (2011), R. Mađarska (2012), R. Češka (2012), Rumunija (2012), Zemlje Beneluksa (Belgija, Holandija i Luksemburg) (2013), SR Njemačka (2014), R. Francuska (2014), Slovačka Republika (2015), R. Grčka (2015), R. Slovenija (2016) i R. Italija (2017). Sa navedenim državama readmisija se provodi u skladu sa potpisanim provedbenim protokolima dok se sa ostalim državama EU, readmisija provodi direktnom primjenom Sporazuma o readmisiji između EZ i BiH.

1.3 Bilateralni sporazumi o readmisiji su sporazumi koje je BiH potpisala sa državama koje nisu u sastavu EU ili su izuzete iz Sporazuma EZ i BiH i to: Kraljevinom Danskom (2004), Kraljevinom Norveškom (2005), Švicarskom Konfederacijom (2008), Makedonijom (2008), Crnom Gorom (2008), Albanijom (2009), Moldavijom (2012), Turskom (2012), Srbijom (2013) i Ruskom Federacijom (2015).

1.4 Međunarodni instrumenti za zaštitu ljudskih prava koje je BiH ratifikovala primjenjuju se i kod readmisije što je naglašeno u preambuli Sporazuma o readmisiji sa EZ gdje stoji da taj *“Sporazum neće uticati na prava, obaveze i odgovornosti Zajednice, država članica Evropske unije i Bosne i Hercegovine koje proizilaze iz međunarodnog prava a pogotovo iz Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda od 4. novembra 1950. godine i Konvencije o statusu izbjeglica od 28. jula 1951. godine”*.

Popred navedenih Konvencija, međunarodni dokumenti koji su korišteni pri izradi ove Strategije su:

- Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima (prvi katalog ljudskih prava koji i danas predstavlja izvor međunarodnog običajnog prava gdje se migrantima garantuje pravo na azil odnosno proklamuje da svako ima pravo da traži i uživa utočište od proganjanja u drugim zemljama),
- Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (obavezuje države da preduzme odgovarajuće mjere do maksimuma raspoloživih resursa kako bi postigla punu realizaciju prava na socijalno osiguranje, prava na odgovarajući životni standard, prava na zdravlje i prava na obrazovanje),
- Međunarodna konvencija o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije (zabranjuje diskriminaciju među ljudima i zahtjeva od država da preduzmu sve neophodne mjere za prevenciju i ukidanje svih oblika rasne diskriminacije i osigurava pravo na napuštanje i

povratak u svoju zemlju, pravo na državljanstvo, pravo na rad, stan, socijalno osiguranje i obrazovanje),

- Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (odredbe od posebnog značaja za povratnike po sporazumu o readmisiji odnose se na pravo djeteta na registraciju u matičnim knjigama te pravo na pristup javnim službama),
- Konvencija o pravima osoba sa invaliditetom (garantuje puno i jednako uživanje svih ljudskih prava osoba sa invaliditetom, promovira poštovanje njihovog dostojanstva i obavezuje državu ugovornicu da usvoji odgovarajuće zakonodavne, administrativne i druge mjere neophodne kako bi se obezbijedila ravnopravnost i nediskriminacija osoba sa invaliditetom),
- Konvencija o pravima djeteta (obavezuje državu da preduzme sve zakonske, administrativne, socijalne i obrazovne mjere radi zaštite djeteta od svih oblika fizičkog ili mentalnog nasilja, povreda ili zloupotrebe, zanemarivanja ili nemarnog odnosa, maltretiranja ili eksploatacije kao i da obezbijedi alternativnu brigu za dijete privremeno ili stalno lišeno svog porodičnog okruženja kao i da mu obezbijedi adekvatno obrazovanje),
- Revidirana Evropska socijalna povelja (obavezuje države potpisnice da osiguraju građanima osnovna ekonomska i socijalna prava koja, uz izuzetak onih koje BiH nije ratifikovala, podrazumijevaju pravo djece i mladih na zaštitu, pravo na socijalnu i zdravstvenu zaštitu, pravo porodice na socijalnu, pravnu i ekonomsku zaštitu, pravo starih osoba na socijalnu zaštitu).

Kao potencijalni kandidat za članstvo u EU BiH je dužna uvažavati i konsultovati i one akte koji se tiču saradnje unutar EU ali koji se direktno ili indirektno odnose na bh državljane koji borave u zemljama EU bez dozvole boravka. To su, između ostalog:

- **Evropski Pakt o imigraciji i azilu** usvojen od strane Vijeća Evrope 15. oktobra 2008. godine kojim se uređuje zajednička imigracijska politika i politika azila i koji se dijelom odnosi i na kontrolu nezakonitog useljavanja kroz omogućavanje nezakonitim useljenicima da se vrate u zemlju porijekla ili u tranzitnu zemlju kao i na uspostavljanje partnerskih odnosa s državama iz kojih imigranti dolaze;
- **Rezolucija Evropskog parlamenta o položaju maloljetnika bez pratnje u EU** od 12. avgusta 2013. godine kojom se Evropska komisija poziva na uspostavljanje strateških smjernica koje bi sadržavale uslove koji se moraju ispuniti prijem povratka maloljetnika, a koji bi poštovali najbolji interes djeteta. U Rezoluciji se naglašava da nikako nije moguće donijeti odluku o vraćanju maloljetnika ako to nije u njegovu korist ili ako predstavlja prijetnju za njegov život, fizičko i duševno zdravlje, njegovu dobrobit, sigurnost, njegova temeljna prava ili temeljna prava njegove porodice, te da se moraju u potpunosti uzeti u obzir i ocijeniti individualne okolnosti svakog maloljetnika. Takođe, podsjeća da je odluku o vraćanju moguće donijeti samo ako je utvrđeno da će u zemlji povratka za maloljetnika vrijediti sigurne, konkretne i prilagođene odredbe kojima će se poštovati njegova prava i koje će biti povezane s mjerama reintegracije u državi povratka. S tim u vezi, rezolucija potiče države članice da u

- svrhu osiguranja sigurnog povratka djece uspostave dogovore o saradnji i praćenju sa zemljama porijekla i tranzitnim zemljama, s nevladinim, lokalnim i međunarodnim organizacijama, te da osiguraju zaštitu i reintegraciju maloljetnika nakon njihovog povratka;
- **Direktive** kojima se uređuju pitanja readmisije kao što je **Direktiva 2008/115/EZ** („Direktiva o vraćanju“) Evropskog parlamenta i Vijeća od 16. decembra 2008. godine kojom su regulisani standardi i postupanja za vraćanje državljana trećih zemalja čiji je boravak nezakonit, **Direktiva Vijeća 2001/40/EZ** od 28. maja 2001. godine o uzajamnom priznavanju odluka o protjerivanju državljana trećih država i **Direktiva Vijeća 2003/110/EZ** od 25. novembra 2003. godine o uzajamnoj pomoći u slučajevima tranzita u svrhe udaljavanja zračnim putem.

Obaveza ministarstava i drugih institucija BiH kao i rukovodioca tijela uprave koja su zakonom ili drugim propisom ovlašteni za donošenje propisa da u postupku izrade nacrtu ili predloga propisa osiguraju njihovu usklađenost sa pravnom stečevinom Evropske unije (acquire EU) proizilazi, između ostalog i iz Odluke Vijeća ministara BiH o instrumentima za usklađivanje zakonodavstva BiH sa pravnom stečevinom EU⁴.

2. Domaći pravni okvir

Ustavom Bosne i Hercegovine regulisana su pitanja nadležnost i odnosa između institucija BiH i Entiteta pa je tako članom III „Nadležnosti i odnosi između institucija Bosne i Hercegovine i entiteta“ u stavu 1. tačka f) određena nadležnost institucija BiH za politike i regulisanje pitanja imigracije, izbjeglica i azila dok je stavom 2. ovog člana regulisana obaveza Entiteta u pružanju pomoći državnim institucijama po pitanju ispunjavanja međunarodnih obaveza BiH kao i obaveza zaštite građana putem svojih institucija koje trebaju funkcionisati u skladu sa međunarodno priznatim standardima uz poštovanje međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Federacija BiH ima obavezu da, u skladu sa Opštim odredbama poglavlja IIA, člana 2. Ustava Federacije BiH⁵, osigura primjenu najvišeg nivoa međunarodno priznatih prava i sloboda utvrđenih u aktima navedenim u Aneksu Ustava. Prema članu 2. Poglavlja III Ustava, Federacija BiH i kantoni dijele nadležnosti za oblast zdravstva i socijalne politike, dok isključivu nadležnost za utvrđivanje politike obrazovanja i školovanja, stambene politike i provođenje socijalne politike i uspostavljanje službi socijalne zaštite imaju kantoni. Poglavlje II Ustava Republike Srpske⁶ garantuje ljudska prava i slobode koja, između ostalog, obuhvataju i pravo na zaštitu porodica i djece, pravo na obrazovanje, zdravstvenu i socijalnu zaštitu kao i pravo na rad. Prema odredbama

⁴ „Službeni glasnik BiH“, br. 23/11

⁵ „Službene novine Federacije BiH“, br. 1/94, 13/97, 16/02, 22/02, 52/02, 63/03, 9/04, 20/04, 33/04, 71/05, 72/05, 88/08

⁶ „Službeni glasnik RS“, br. 21/92-Prečišćeni tekst, 28/94, 8/96, 13/96, 15/96, 16/96, 21/96, 21/02, 26/02, 30/02, 31/02, 69/02, 31/03, 98/03, 115/05, 117/05

Glave II člana 13. Statuta Brčko distrikta BiH⁷, sva lica na teritoriji Distrikta uživaju prava i slobode koje su im date Evropskom konvencijom o ljudskim pravima i osnovnim slobodama i ta prava imaju veću pravnu snagu u odnosu na svaki zakon koji je u suprotnosti sa Konvencijom.

Akti Vijeća ministara, nadležnih ministarstava i drugih institucija koji se direktno odnose na pitanja readmisije i kojima se uređuju procedure koje se poduzimaju tokom cijelog postupka readmisije od njene najave do pružanja adekvatne asistencije povratnicima kojima je ona potrebna:

- Uputstvo o načinu privremenog zbrinjavanja državljana BiH po osnovu sporazuma o readmisiji⁸ koje je donijelo Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice, a kojim se propisuju procedure za prihvata povratnika po osnovu sporazuma o readmisiji koji su zatražili asistenciju, način privremenog zbrinjavanja i način postupanja nadležnih organa uključenih u postupak prihvata i zbrinjavanja povratnika;
- Pravilnik o evidenciji državljana BiH koji se vraćaju po sporazumu o readmisiji⁹ koji je donijelo Ministarstvo sigurnosti i kojim se utvrđuje organ nadležan za vođenje službene evidencije, sadržaj, način prikupljanja i način obrade podataka, svrha i način korištenja evidencije, te druga pitanja značajna za vođenje evidencije bh državljana koji se vraćaju po osnovu sporazuma o readmisiji;
- Odluka o obavezi dostavljanja statističkih podataka o migracijama i međunarodnoj zaštiti Ministarstvu sigurnosti¹⁰ koju je donijelo Vijeće ministara a kojom se, između ostalog, utvrđuje vrsta i struktura statističkih podataka koji se odnose na prihvata osoba u BiH po sporazumima o readmisiji;
- Protokol o saradnji u efikasnijoj realizaciji sporazuma o readmisiji lica koja borave bez dozvola u drugim zemljama potpisan 17. maja 2010. godine između Ministarstva sigurnosti, Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske, Federalne uprave policije, kantonalnih ministarstava unutrašnjih poslova, Policije Brčko distrikta BiH, Službe za poslove sa strancima i Granične policije BiH kojim je uspostavljen zaštićen kanal za komunikaciju između MS i svih ostalih policijskih tijela u BiH i kojim su uređene procedure pri vršenju provjere državljanstva i identiteta lica navedenih u zahtjevima za readmisiju;
- Protokol o saradnji i načinu razmjene informacija za reintegraciju državljana BiH prihvaćenih po sporazumu o readmisiji zaključen između MS i MLJPI 30. decembra 2013. godine kojim se regulišu osnove saradnje i način razmjene informacija između nadležnih sektora ova dva Ministarstva;
- Protokol o saradnji u postupku prihvata, proprata i privremenog zbrinjavanja djece bez pratnje koja se vraćaju u BiH po osnovu sporazuma o readmisiji koji su, u maju 2016. godine potpisali MLJPI, Ministarstvo za rad, socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice Kantona Sarajevo,

⁷ „Službeni glasnik Brčko distrikta BiH“, broj 2/10

⁸ „Službeni glasnik BiH“, br. 39/13

⁹ „Službeni glasnik BiH“, br. 63/11

¹⁰ „Službeni glasnik BiH“, br. 83/09

Javna ustanova Kantonalni Centar za socijalni rad Sarajevo, Kantonalna javna ustanova Dom za djecu bez roditeljskog staranja Sarajevo i Fondacija bosanskohercegovačka inicijativa žena (BHWI); ovim je Protokolom uređen način saradnje potpisnika u postupcima obavještanja, imenovanja posebnog staratelja, prihvata, proprata i privremenog zbrinjavanja djece bh državljana bez roditeljskog staranja ili bez pratnje odraslih osoba koja se vraćaju po sporazumu o readmisiji;

- Protokol o postupanju nadležnih organa u prihvatu, propratu i privremenom zbrinjavanju ranjivih osoba koje se vraćaju po osnovu sporazuma o readmisiji koji su, u decembru 2018. godine, potpisali MLJPI, FMROI uz prethodnu saglasnost svih kantonalnih vlada, MIRLRS i Odjeljenja za raseljene osobe, izbjeglice i stambena pitanja Brčko distrikta BiH, a kojim se uređuju međusobna prava, obaveze, kordinacija i saradnja između potpisnika s ciljem podrške pojedincima i ranjivim grupama readmisiranih osoba.

Zakonom o ministarstvima i drugim tijelima uprave¹¹ članom 12., stav (1), tačka 13. određena je nadležnost MLJPI za prihvata i zbrinjavanje readmisiranih osoba na period do 30 dana. S ciljem ispunjavanja ove nadležnosti MLJPI je donijelo niz provedbenih akata kojima se dopunjavaju podzakonski akti koji uređuju pitanja readmisije i omogućava lakši prihvata povratnika kao što su Odluka o osnivanju Readmisionog centra u Mostaru¹², Informator za povratnike po osnovu sporazuma o readmisiji, Informativni list za povratnike po osnovu readmisije, Porodični i Individualni upitnik za povratnike po osnovu readmisije i Pravilnik o načinu rada, funkcionisanju i kućnom redu u Readmisionom centru u Mostaru¹³.

Da bi se ispoštovao princip među-sektorskog pristupa pri izradi Strategije konsultovane su i uvažene postojeće strategije, zakoni i drugi akti koji tretiraju pitanja od važnosti za povratnike po sporazumu o readmisiji. To su, između ostalog, Strategija u oblasti migracija i azila i Akcioni plan za period 2016-2020.god., Akcioni plan BiH za rješavanje problema Roma u oblastima zapošljavanja, stambenog zbrinjavanja i zdravstvene zaštite 2017-2020, Okvirni Akcioni plan o obrazovnim potrebama Roma u BiH za period 2018-2022.god., Revidirana Strategija za provedbu Aneksa 7 Dejtonskog mirovnog sporazuma, Zakon o zabrani diskriminacije BiH, Zakon o ravnopravnosti spolova u BiH kao i zakoni o pravima pripadnika nacionalnih manjina.

III ANALIZA STANJA U OBLASTI PRIHVATA I INTEGRACIJE READMISIRANIH OSOBA

1. Analiza stanja u oblasti prihvata readmisiranih osoba

¹¹ „Službeni glasnik BiH“, br. 5/03, 42/03, 26/04, 42/04, 45/06, 88/07, 35/09, 59/09 i 103/09, 87/12, 6/13, 19/16

¹² „Službeni glasnik BiH“, br. 39/13

¹³ „Službeni glasnik BiH“, br. 39/13

Segment prihvata državljana koji se vraćaju u BiH po osnovu sporazuma o readmisiji dao je najbolje rezultate u periodu od donošenja prve strategije do danas što je direktna posljedica dobre pravne uređenosti ove oblasti odnosno usvojenih podzakonskih i provedbenih akata koji su doneseni na državnom nivou i koji propisuju način i proceduru prihvata readmisiranih osoba na graničnim prelazima. Takođe, kod prihvata readmisiranih osoba ostvarena je odgovarajuća saradnja sa nevladinim organizacijama sa kojima MLJPI ima potpisane sporazume pa tako nevladina organizacija "Vaša prava" pruža pravnu pomoć readmisiranim osobama koje su smještene u Readmisionom centru u Mostaru sa sjedištem u Salakovcu, što se posebno odnosi na obezbjeđenje identifikacionih dokumenata, dok Fondacija bosanskohercegovačka inicijativa žena (BHWI) obezbjeđuje prevoz i pratnju posebnog staratelja djetetu čije je prebivalište na području drugog Kantona, Entiteta ili Brčko distrikta BiH, ukoliko roditelji/staratelji ili predstavnici nadležnog centra za socijalni rad iz objektivnih razloga nisu u mogućnosti preuzeti dijete.

Procedure koje se provode kod prihvata povratnika po sporazumu o readmisiji ovise od toga da li je Ministarstvu sigurnosti upućen zahtjev za readmisiju ili je izvršena najava povratka. Zahtjev za readmisiju podnosi se za one osobe koje ne ispunjavaju ili više ne ispunjavaju važeće uslove ulaska, prisustva ili boravka na teritoriji države koja podnosi zahtjev pod uslovom da se dokaže ili da se može valjano pretpostaviti da su oni državljani Bosne i Hercegovine. Ove osobe ne posjeduju valjanu dokumentaciju i najčešće se radi o većem broju osoba jer se uglavnom radi o porodicama gdje, pored nosioca zahtjeva, isti sadrži i supružnike i njihovu djecu. Zahtjev za readmisiju se, nakon zaprimanja, analizira od strane Sektora za imigraciju Ministarstva sigurnosti i prosljeđuje ministarstvu unutrašnjih poslova koje je nadležno u mjestu koje je navedeno kao mjesto rođenja ili mjesto prebivališta osobe koja je predmet readmisije. Nadležna organizaciona jedinica ministarstva unutrašnjih poslova vrši provjeru državljanstva u lokalnom matičnom uredu i utvrđuje identitet povratnika. Nakon što nadležna ministarstva unutrašnjih poslova pribave sve relevantne informacije o povratniku po sporazumu o readmisiji one se dostavljaju Ministarstvu sigurnosti, koje ako je potvrđen identitet i državljanstvo BiH, odobrava povratak i svoj odgovor dostavlja zemlji podnositeljici zahtjeva za readmisiju. Ministarstvo sigurnosti obavještava MLJPI da su se stekli uslovi za prihvrat povratnika.

Najava povratka vrši se za one državljane Bosne i Hercegovine koji posjeduju valjanu dokumentaciju (pasoš, biometrijska lična karta) u kom slučaju Ministarstvo sigurnosti obavještava Graničnu policiju kako bi se izvršio prihvrat. Po prijemu najave povratka GP BiH vrši graničnu provjeru nad povratnikom u skladu sa zakonskim i podzakonskim aktima i pruža druge vrste asistencije nadležnim ministarstvima koje su neophodne kod prihvata.

Nakon što dobije informaciju o povratku od Sektora za imigraciju, MLJPI vrši dodatne provjere u bazi IDDEEA te u slučaju potrebe organizovanja adekvatnog prihvata obavještava Kantonalnog koordinatorka ili jedinicu lokalne samouprave. Rreadmisioni tim ili povjerenik za readmisiju u jedinici lokalne samouprave vrši dodatne provjere na terenu, priprema povratnu informaciju koja sadrži socio-ekonomsku anamnezu readmisiranih osoba i vraća je na isti način kako je zaprimio

nalog za postupanje. Ovaj protok informacija, osim što omogućava planiranje aktivnosti na integraciji readmisiranih osoba, od strane nadležnih institucija, omogućava i evidentiranje readmisirane osobe, praćenje njihove integracije u lokalnoj zajednici, redovnu komunikaciju između nadležnih institucija i pripremu izvještaja zasnovanih na realnim podacima i procjenama. Protokolom o saradnji i načinu razmjene informacija za reintegraciju državljana BiH prihvaćenih po sporazumima o readmisiji regulisana su pitanja saradnje i načina razmjene informacija između Ministarstva sigurnosti i Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice s ciljem što efikasnije implementacije sporazuma o readmisiji sa posebnim naglaskom na osiguranje adekvatnog prihvata readmisiranih osoba kojima je neophodna posebna asistencija prilikom prihvata i zbrinjavanja. Ovim su Protokolom utvrđeni i rokovi unutar kojih MS i MLJPI moraju preduzeti sve neophodne radnje iz svoje nadležnosti kako bi se readmisiranim osobama u potrebi pružila pravovremena i adekvatna asistencija.

Ukoliko prilikom prihvata na graničnom prelazu readmisirana osoba zatraži asistenciju za smještaj, istoj se omogućava smještaj u Readmisioni centar, na period do 30 dana, kako stoji u Zakonu o Ministarstvima i drugim tijelima uprave Bosne i Hercegovine. Readmisioni centar ima osnovne institucionalne, kadrovske, tehničke i finansijske kapacitete za prihvata i privremeno zbrinjavanje readmisiranih osoba i gdje se vrši evidentiranje, trijaža, priprema i konačno, upućivanje u posljednje mjesto prebivališta u BiH ili u drugu lokalnu zajednicu u BiH, u skladu sa Planom teritorijalnog razmještaja readmisiranih osoba, kojeg zajednički donose koordinatori na svim razinama uključenosti. Tokom boravka u Readmisionom centru readmisiranim osobama se pružaju informacije o mogućnostima i načinima dalje integracije u lokalnu zajednicu, uručuju im se Informativni list i Informator za povratnike po osnovu sporazuma o readmisiji kojim su obuhvaćene sve potrebne informacije i kontakti za dalje ostvarivanje prava. Prilikom prihvata, a u skladu sa Pravilnikom o načinu rada, funkcionisanju i kućnom redu u Readmisionom centru, obavlja se detaljan sistematski pregled koji radi nadležna medicinska ustanova sa kojom MLJPI ima potpisan ugovor o pružanju usluga. Readmisirane osobe imaju tretman u skladu sa međunarodnim standardima od strane angažiranog osoblja u centru kao i državnih službenika u sjedištu Ministarstva, koji su prošli specijalističke obuke vezane za provođenje procedura prihvata i osiguranja prava koja proističu iz tog prihvata. Sa posebnom pažnjom osoblje je obučeno za postupanja u situacijama kada readmisirane osobe ispoljavaju nasilničko ponašanje, psihičku neuravnoteženost ili bilo koji drugi vid društveno neprihvatljivog ponašanja što se nerijetko dešava.

Sistem prihvata bh državljana koji se vraćaju po osnovu sporazuma o readmisiji, iako dobro uređen, nerijetko se susreće sa ozbiljnim problemima kada je u pitanju prihvata djece bez pratnje i drugih posebno ranjivih readmisiranih osoba kojima je potrebna posebna asistencija. Članovima 11. do 16. Uputstva o načinu privremenog zbrinjavanja državljana BiH po osnovu sporazuma o readmisiji¹⁴ uređeno je postupanje nadležnih institucija u slučaju najave povratka maloljetne osobe

¹⁴ „Službeni glasnik BiH”, br. 39/13

i osobe sa posebnim potrebama u pogledu obezbjeđenja smještaja i određivanja privremenog staratelja kao i obaveza MLJPI da po pitanju odgovarajuće asistencije ovim osobama saraduje sa nadležnim institucijama i centrima za socijalni rad. Imajući ove obaveze u vidu MLJPI je 2016. godine potpisao *Protokol o saradnji u postupku prihvata, proprata i privremenog zbrinjavanja djece bez pratnje koja se vraćaju u BiH po osnovu sporazuma o readmisiji* sa Ministarstvom za rad, socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice Kantona Sarajevo, Javnom ustanovom „Kantonalni centar za socijalni rad“, Kantonalnom javnom ustanovom „Dom za djecu bez roditeljskog staranja Sarajevo“ i Fondacijom bosanskohercegovačka inicijativa žena (BHWI). Ovim Protokolom su detaljnije uređena pitanja saradnje sa nadležnim centrom za socijalni rad, postupak obavještanja, imenovanja posebnog staratelja, prihvata, proprata i privremenog zbrinjavanja djece bez pratnje, način finansiranja smještaja i drugih neophodnih troškova kao i obaveze svih potpisnika Protokola po pitanju prihvata djece bez pratnje. Slični protokoli o saradnji u postupku prihvata, proprata i privremenog zbrinjavanja maloljetnih osoba i osoba sa posebnim potrebama koje se vraćaju u BiH po osnovu sporazuma o readmisiji treba potpisati i sa ostalim kantonalnim centrima za socijalni rad u Federaciji BiH. Slične protokole sa centrima za socijalni rad u RS treba potpisati RSRLM i na taj način u potpunosti i jednoobrazno urediti ova pitanja na području RS.

Pored navedenog Protokola o saradnji MLJPI je, u decembru 2018. godine, sa FMROI, MIRLRS i Odjeljenjem za raseljene osobe, izbjeglice i stambena pitanja Vlade Brčko distrikta BiH potpisalo *Protokol o postupanju nadležnih organa u prihvatu, propratu i privremenom zbrinjavanju ranjivih osoba koje se vraćaju po osnovu sporazuma o readmisiji*. Što se tiče potpisnika ispred Vlade Republike Srpske, iako je prestalo da postoji Ministarstvo koje je potpisnik Protokola, kontinuitet u postupanju je osiguran izmjenama i dopunama Zakona o republičkoj upravi kojima je definisano da poslove Ministarstva preuzima Republički sekretarijat za raseljena lica i migracije. Inače, ovim Protokolom su detaljnije uređena međusobna prava, obaveze, kordinacija i saradnja između potpisnika Protokola kod postupanja u prihvatu readmisiranih osoba. Protokolom se osigurava podrška posebno ranjivim kategorijama koje se definišu kao osobe koje su u skladu sa propisima o zdravstvenoj i socijalnoj zaštiti Brčko distrikta BiH, Federacije BiH, Republike Srpske, kantona gradova i opština definisane kao osobe kojima je potrebna posebna zaštita ovisno od stepena ranjivosti. Svi potpisnici Protokola se obavezuju da će readmisirane osobe informisati o načinu ostvarivanja prava iz oblasti zdravstvene i socijalne zaštite, stvoriti uslove i osigurati podršku za njihovo uključivanje u ove sisteme uključujući i usluge socijalne zaštite posredstvom nadležnih centara za socijalni rad i stvarati uslove i osigurati podršku istima za njihovo uključivanje u sistem tržišta rada. Pored obaveza potpisnika Protokola prvi put se navode i obaveze kantonalnih koordinatora za pitanja readmisije koje osiguravaju punu uključenost kantonalnog nivoa kada je u pitanju prihvati i integracija readmisiranih osoba. Protokolom se kantonalni koordinatori obavezuju da će preuzeti zahtjeve za prihvati, proprati i privremeno zbrinjavanje readmisiranih osoba, koordinirati sa drugim kantonalnim institucijama u vezi svih pitanja koja se odnose na iste, organizovati trijaže kada je to potrebno, učestvovati u izradi plana potreba, predlagati finansijske

planove i programe i pratiti izdvajanje budžetskih sredstava za potrebe readmisije, pratiti proces integracije readmisiranih osoba i o tome izvještavati nadležne institucije na entitetskom i državnom nivou. Sve kantonalne vlade su, prije potpisivanja ovog Protokola, dale saglasnost za njegovo potpisivanje čime se osigurava njegova puna provedba. Sredstva za finansiranje aktivnosti koje proizilaze iz ovog Protokola obezbijavaju se iz budžeta potpisnika, putem različitih projekata, programa i putem donatorskih sredstava.

2. Analiza stanja u oblasti integracije readmisiranih osoba

Sporazumima o readmisiji nije propisana nadležnost države za integraciju readmisiranih osoba niti je predviđeno da se prilikom implementacije sporazuma o readmisiji moraju uvažavati socio-ekonomski aspekti lokalne integracije, s ciljem održivosti readmisiranih osoba. Međutim, prema Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju BiH je obavezna da svojim državljanima koji se vraćaju po sporazumu o readmisiji osigura odgovarajuće identifikacione dokumente i pruži administrativne olakšice potrebne za tu svrhu, a prema Mapi puta za liberalizaciju viznog režima za BiH, Blok 2: Ilegalna imigracija, uključujući readmisiju, BiH je obavezna usvojiti i implementirati Strategiju za reintegraciju readmisiranih osoba uključujući održivu finansijsku i socijalnu podršku. Nadalje, Strategija Evropa 2020¹⁵ koja predstavlja viziju evropske socijalne tržišne ekonomije 21. vijeka ima za cilj borbu protiv siromaštva kojom se želi obezbijediti ekonomska, socijalna i teritorijalna kohezija i ojačati svijest o osnovnim pravima siromašnih osoba radi ostvarenja mogućnosti za život u dostojanstvu i aktivno učešće u društvu. Ovaj cilj iskazan je kroz dokument "Evropska platforma protiv siromaštva i socijalne isključenosti: evropski okvir za socijalnu i teritorijalnu koheziju"¹⁶ koja je dio Strategije Evropa 2020 za pametan, održiv i uključiv rast. Ključne aktivnosti ove platforme uključuju, između ostalog, poboljšani pristup marginaliziranim i socijalno isključenim grupama zaposlenju, socijalnoj sigurnosti, zdravlju, stanovanju i obrazovanju kao i definisanje i realizacija mjera koje su usmjerene na posebne grupe među kojima se izdvajaju Romi, porodice s jednim roditeljem, starije osobe, osobe s invaliditetom i beskućnici. Iako BiH nema obavezu provođenja Strategije Evropa 2020, Evropska komisija, koja prati provođenje SSP-a pozvala je BiH da u svojim planovima i programima prati ovu Strategiju.

Generalno, svi nivoi vlasti u BiH su uključeni u rješavanje pitanja integracije bh državljana koji se vraćaju po sporazumu o readmisiji kroz svoju odgovornost za izradu i provođenje politika socijalne inkluzije građana kao i kroz nadležnosti definisane pravnim okvirom kojim su uređene oblasti od značaja za integraciju readmisiranih osoba, a tiču se pitanja pristupa socijalnim pravima. Nažalost, znatan broj domaćih institucija u čijoj su nadležnosti oblasti socijalne i zdravstvene zaštite, obrazovanja, zapošljavanja i stambenog zbrinjavanja kao i jedinica lokalne samouprave

¹⁵ Evropska strategija za pametan, održiv i uključiv rast – Evropa 2020, mart 2010. god.

¹⁶ Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions – The European Platform against Poverty and Social Exclusion: A European framework for social and territorial cohesion, December 2010.

još uvijek nisu adekvatno informisane o procesu readmisije zbog čega često izostaje odgovarajuća asistencija. Tamo gdje postoji adekvatna informisanost često nedostaje dovoljna finansijska, kadrovska i materijalno-tehnička opremljenost nadležnih institucija i službi što je prepreka u sistemskom bavljenju ovim problemima. Nadalje, državljani BiH koji se vraćaju u BiH po osnovu sporazuma o readmisiji nisu u domaćem pravnom okviru prepoznati kao posebna kategorija odnosno nisu uvedeni u zakone i druge odgovarajuće pravne akte, što ih stavlja u podređen položaj, kada se zna da se sva socijalna prava u BiH ostvaruju na osnovu priznatog statusa. Razlog za to leži u činjenici da readmisirane osobe ne pripadaju jednoj homogenoj grupi koja bi omogućila da se realno procjene njihove potrebe, vrsta i obim neophodnih intervencija. Državnom strategijom socijalne uključenosti su se trebale definisati socijalno osjetljive grupe stanovništva ali ta strategija još uvijek nije usvojena. Dosadašnja praksa kod prihvata povratnika koji su tražili asistenciju pokazuje da se radi o više različitih grupa koje su posebno pogođene socijalnom isključenošću i siromaštvom kao što su osobe sa invaliditetom, hronični bolesnici i osobe s duševnim smetnjama, maloljetnici i djeca bez roditeljske pratnje, Romi i porodice sa djecom. **Osobe sa invaliditetom** iz kategorije readmisiranih osoba još uvijek ne uživaju prava koja bi im omogućila izjednačavanje mogućnosti u odnosu na ostalu populaciju niti je odnos društva prema ovoj populaciji na odgovarajućem nivou što je čini ugroženom grupom. Ove se osobe tretiraju isključivo kao socijalna kategorija iako to ne moraju biti ako bi dobili odgovarajuću asistenciju. Osobe sa invaliditetom su obuhvaćene odgovarajućim entitetskim zakonima koji uređuju oblast socijalne zaštite prema kojima mogu ostvariti pravo na invalidninu, tuđu njegu i pomoć kao i ortopedski dodatak ali uz uslov da ispunjavaju zakonske kriterije koje državljani BiH sa invaliditetom, koji se vraćaju u BiH po osnovu sporazumu o readmisiji često ne ispunjavaju. Stanju u kojem državljani BiH, sa invaliditetom, koji se vraćaju u BiH po osnovu sporazumu o readmisiji ne ostvaruju prava iz oblasti zdravstvene zaštite i ne mogu dobiti pomoć u okviru specijalizovanih ustanova, doprinosi nedostatak koordinacije između sistema zdravstvene zaštite i sistema socijalne pomoći. Nadalje u BiH se vrši otvorena diskriminacija osoba sa invaliditetom prema uzroku nastanka invaliditeta i stepenu invalidnosti što govori u prilog činjenici da se prava ostvaruju na osnovu statusa a ne na osnovu potreba za stvaranjem jednakih mogućnosti za ovu grupu građana. Kako osobe sa invaliditetom koje se vraćaju po sporazumu o readmisiji često nemaju status na osnovu kojeg bi imali pristup pravima ili su ga izgubili zbog svoje odsutnosti, oni su diskriminisani ne samo u odnosu na ostalu populaciju nego i u odnosu na druge osobe sa invaliditetom. **Hronični bolesnici i osobe sa smetnjama mentalnog zdravlja** su najčešće ovisnici o psihoaktivnim supstancama i njihovo stanje zahtijeva specijalizovanu medicinsku intervenciju koja se može dobiti samo u određenim specijalizovanim ustanovama. Problem predstavlja to što se liječenje koje je započeto u inostranstvu često ne može nastaviti na adekvatan način po povratku u zemlju zbog nedostatka potrebnih lijekova, problema u prenosu medicinske dokumentacije koja daje uvid u zdravstveno stanje readmisirane osobe te promjene ljekara i uslova u kojima se liječio. Kod osoba sa zaraznim i prenosivim bolestima problem je u njihovoj hospitalizaciji, smještaju u prihvatne centre i druge ustanove zbog nemogućnosti provođenja adekvatnog medicinskog tretmana. Pored toga javljaju se i poteškoće u prihvatanju i integraciji takvih osoba u lokalnoj zajednici zbog istih razloga kao i

kod hroničnih bolesnika. **Maloljetnici i djeca bez roditeljskog staranja** zahtijevaju posebnu pažnju i preduzimanje odgovarajućih intervencija kao i angažman specijalizovanih službi. U slučajevima kada se podnosi zahtjev za readmisiju maloljetne osobe koja je bez pratnje ili osobe sa posebnim potrebama, nadležne institucije na državnom nivou preduzimaju neophodne mjere putem Sektora za imigraciju Ministarstva sigurnosti koji podnosi MLJPI-u zahtjev za obezbjeđenje privremenog zbrinjavanja s ciljem obezbjeđenja specifičnih uslova neophodnih za adekvatan prihvata maloljetnika ili osoba sa posebnim potrebama. Zbog posebne osjetljivosti ove grupe readmisiranih osoba, a ispunjavajući obavezu koordinacije aktivnosti na njihovom prihvatu i zbrinjavanju sa nadležnim centrima za socijalni rad, MLJPI je potpisao Protokol o saradnji sa JU „Kantonalni centar za socijalni rad“ o prihvatu, propratu i privremenom zbrinjavanju djece bez pratnje kojim je uređen postupak prihvata i privremenog zbrinjavanja maloljetnih osoba bez roditeljskog staranja kroz sufinansiranje njihovog smještaja u Domu za djecu bez roditeljskog staranja „Bjelave“. Ovo je početni korak u zbrinjavanju ove posebno ranjive populacije s tim što bi se trebale nastaviti aktivnosti na sličnom načinu zbrinjavanja maloljetnika i djece bez roditeljskog staranja od strane nadležnih institucija na nižim nivoima vlasti. **Romi** su, zbog slabe obrazovanosti, neuključenosti u formalne oblike rada i specifičnog načina života u većoj ili manjoj mjeri marginalizirani ekonomski, prostorno, kulturološki i politički. Oni se tradicionalno susreću sa socijalnom isključenošću koja je prevashodno uzrokovana sprječavanjem njihovog uključivanja kao i samo nametnutom izolacijom u okvirima vlastitih romskih zajednica što za posljedicu ima diskriminaciju. Sve ovo uzrokuje lošiji kvalitet njihovog života po pitanju obrazovanja, zdravstvene i socijalne zaštite i zapošljavanja u odnosu na ostatak populacije. Veoma mali broj Roma ima stalno zaposlenje, najčešći izvori prihoda su prikupljanje i prodaja sekundarnih sirovina i prosjačenje dok je zanemarljiv procenat uključenosti Roma u obrazovni sistem. I pored toga što država, usvajanjem Strategije za rješavanje problema Roma i Akcionih planova iz oblasti obrazovanja, zapošljavanja, zdravstvene zaštite i stambenog zbrinjavanja, ulaže napore da poboljša život romske populacije i omogući njihovu veću socijalnu uključenost i smanjenje siromaštva, veliki broj Roma migrira prema zapadnoevropskim zemljama u potrazi za boljim životom. Postojeće baze podataka, statistike i izvještaji o bh državljanima koji se vraćaju po osnovu sporazuma o readmisiji ne sadrži podatke o nacionalnoj strukturi readmisiranih osoba ali je evidentno da se, u najvećem broju, radi o pripadnicima romske populacije. Za **porodice sa djecom** koje se vraćaju po sporazumu o readmisiji odgovorno je Ministarstvo sigurnosti do granice BiH, za one porodice koje su smještene u Readmisionom centru Salakovac nadležan je MLJPI a za porodice koje su smještene van Readmisionog centra nadležne su socijalne službe u lokalnim zajednicama u koje se vraćaju. Rokovi za prihvata povratnika često su nedovoljni da se pruži adekvatna asistencija članovima porodice koji su u potrebi. Putni list je često jedini identifikacioni dokument koji readmisirane osobe posjeduju i on ima snagu javne isprave, koristi se u postupcima pred državnim organima kao i prilikom ostvarivanja određenih prava iz oblasti socijalne i zdravstvene zaštite. Djeca koja su rođena u zemljama u koje je porodica migrirala često ostaju izvan obrazovnog sistema zbog toga što nemaju rodne listove ili zbog siromaštva. Kako ne postoje posebni programi ekonomske pomoći porodicama sa djecom koje se vrata po sporazumu o

readmisiji one ostaju potpuno nezbrinute ukoliko ne ostvare pravo na socijalnu pomoć po drugim kriterijima. Dalju pomoć porodicama koje se vraćaju u svoja prvobitna mjesta prebivališta treba da pruže centri za socijalni rad ali kako djeca sa statusom readmisirane osobe nisu prepoznata u zakonima o socijalnoj zaštiti kao takva, prava na socijalnu zaštitu mogu ostvariti samo po nekoj drugoj osnovi.

Prema posljednjem popisu stanovništva u BiH ima 16% porodica sa jednim roditeljem, oko 10% samačkih staračkih domaćinstava dok je od ukupnog broja stanovnika više od 8% osoba sa invaliditetom. Svaka od ovih ranjivih grupa stanovništva suočava se sa specifičnim problemima ali ono što je svima zajednička karakteristika je visoka stopa siromaštva kao rezultat visoke stope nezaposlenosti, neadekvatne socijalne zaštite i ograničenog pristupa pojedinim uslugama kao što su zdravstvo i obrazovanje. Uspješna integracija državljanina koji je vraćen u BiH po osnovu sporazumu o readmisiji, naročito naprijed navedenih ranjivih grupa, podrazumijeva obezbjeđenje readmisiranim povratnicima lakšeg pristupa tržištu rada, socijalnoj zaštiti, zdravstvenoj zaštiti, obrazovanju i stambenom zbrinjavanju. Sve navedeno vodi ka punoj socijalnoj inkluziji koja treba dovesti do podizanja učešća neaktivnog stanovništva, njihovo uključivanje u društveni život i tržište rada a time i do postepenog smanjenja opterećenja na socijalna davanja što, dugoročno, treba dovesti do uspostave održivog sistema socijalne zaštite u BiH. Puna socijalna uključenost državljanina BiH koji je vraćen u BiH po osnovu sporazumu o readmisiji osigurava učešće readmisirane osobe u svim aspektima života i socijalno-ekonomsku neovisnost što, dugoročno, treba rezultirati smanjenjem sekundarnih migracija. Ciljevi ove Strategije usmjereni na integraciju državljanina BiH koji se vraćaju u BiH po osnovu sporazuma o readmisiji predviđaju da se definisane aktivnosti unutar tih ciljeva provode unutar opštih ciljeva i politika koje se odnose i na druge grupe koje su u potrebi za nekom vrstom intevencije od strane nadležnih institucija. Uključivanje pitanja od značaja za readmisirane osobe u politike i strategije lokalnih zajednica otklanja eventualni otpor određenih grupa prema povratnicima i smanjuje njihovu segregaciju. Ciljevi Strategije 2015-2018 su bili uglavnom usmjereni na uspostavljenje adekvatnih institucionalnih mehanizama za prihvata i integraciju državljanina koji se vraćaju u BiH po osnovu sporazuma o readmisiji, uspostavljanje koordinacije između nadležnih institucija i obezbjeđenje resursa za rad nadležnih institucija. Cilj koji se odnosio na uspostavljanje funkcionalnog sistema integracije readmisiranih osoba uz osiguranje jednakopravnog pristupa pripadajućim pravima je takođe bio usmjeren na osiguranje formalnih pretpostavki za integraciju ,a ne na konkretne mjere u pravcu socio-ekonomske uključenosti. Tako su u sklopu realizacije ovog cilja formirani lokalni readmisioni timovi i/ili povjerenici u 30 jedinica lokalne samouprave u BiH, imenovani kantonalni koordinatori za readmisiju od strane kantonalnih ministarstva u čijoj su nadležnosti zdravstvo, socijalna zaštita, rad, raseljeni i povratnici, sanirano i opremljeno 36 stambenih jedinica na području sedam jedinica lokalne samouprave namjenjenih za privremeni smještaj readmisiranih osoba po modelu socijalnog stanovanja u zaštićenim uslovima. Iskustva iz započetog procesa osposobljavanja jedinica lokalne samouprave za integraciju državljanina koji se vraćaju u BiH po osnovu sporazumu o readmisiji uzeta su u obzir kod definisanja konkretnih aktivnosti na socio-

ekonomskoj integraciji readisiranih osoba s tim što ova Strategija nastavlja sa realizacijom onih aktivnosti koje nisu realizovane ili čija realizacija nije bila u potpunosti provedena u prethodnom period, a koje se odnose na osiguranje adekvatne finansijske podrške za programe integracije readisiranih osoba, uspostavljanje evidencija sa procjenom potreba readisiranih osoba od strane centara za socijalni rad, adekvatno učešće nadležnih institucija svih nivoa vlasti u pogledu finansijske, materijalno-tehničke i stručne podrške jedinicama lokalne samouprave i informisanje i podizanje svijesti o značaju održive integracije državljana BiH koji se vraćaju u BiH po osnovu sporazumu o readmisiji.

2.1. Tržište rada i zapošljavanje

Tržište rada u BiH karakteriše, pored ostalog, slab ekonomski rast, niska stopa zaposlenosti posebno žena, visoka nezaposlenost mladih i nekvalifikovane radne snage, velika zaposlenost u neformalnoj ekonomiji, neadekvatan razvoj ljudskih resursa, niska obrazovna struktura uz velike razlike među spolovima, veliki raskorak između vještina i zahtjeva tržišta rada. Na osnovu analiza tržišta rada i socijalne isključenosti na tržištu rada koje Direkcija za ekonomsko planiranje (DEP) obavlja u sklopu svojih nadležnosti, jedan od najvećih problema tržišta rada je strukturna nezaposlenost koju karakteriše visok udio dugoročno nezaposlenih osoba koji ima trend rasta. Mnogi zaposleni, jednom kada postanu nezaposleni ostaju u tom statusu u veoma dugom periodu. Dosadašnje iskustvo pokazuje da se vjerovatnoća nalaženja posla smanjuje proporcionalno dužini nezaposlenosti što može dovesti do trajnog isključivanja sa tržišta rada.

Pravni okvir u oblasti zapošljavanja u **Federaciji BiH** određen je prvenstveno Zakonom o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba¹⁷ kojim su, između ostalog, uređene prava i obaveze Federacije BiH i kantona u utvrđivanju i provođenju politike i mjera u oblasti zapošljavanja, osnivanje, organizacija, rad i finansiranje javnih službi za zapošljavanje, osnovni principi u posredovanju u zapošljavanju kao i materijalna i socijalna sigurnost nezaposlenih osoba. Ovim zakonom je uspostavljen Federalni zavod za zapošljavanje čija je nadležnost, između ostalog, praćenje i predlaganje mjera za unapređenje zapošljavanja i socijalne sigurnosti nezaposlenih osoba, pružanje pomoći provođenju programa profesionalne orijentacije, obuka i prekvalifikacija za nezaposlene osobe. Nakon izvršenja svojih zakonom određenih obaveza Federalni zavod za zapošljavanje usmjerava preostala finansijska sredstva u mjere i programe aktivne politike zapošljavanja čije je provođenje u nadležnosti kantonalnih službi za zapošljavanje. Ovo podrazumijeva sufinansiranje zapošljavanja, samozapošljavanja i obuke pri čemu se omogućava poslodavcima i nezaposlenim osobama da učestvuju u realizaciji tih mjera i programa. Često su to programi u koje su uključeni Romi, žene, mladi i osobe bez kvalifikacija a sredstva za njihovo finansiranje se obezbjeđuju iz doprinosa za osiguranje u slučaju nezaposlenosti koje uplaćuju poslodavci i zaposlenici. Iako postojeći programi aktivnih politika zapošljavanja promovišu aktivno učešće i integraciju nezaposlenih osoba među kojima su i osobe sa

¹⁷ „Službene novine Federacije BiH” br. 55/00, 41/01, 22/05, 9/08

invaliditetom, nadležne službe za zapošljavanje ne promovišu posebne programe inkluzije osoba sa invaliditetom na tržištu rada. Prema Zakonu o profesionalnoj rehabilitaciji, osposobljavanju i zapošljavanju osoba sa invaliditetom¹⁸ omogućeno je stručno obučavanje osoba sa invaliditetom kroz programe i projekte njihove profesionalne rehabilitacije čime se omogućava praktično radno osposobljavanje u privrednim društvima koja su osnovana za zapošljavanje osoba sa invaliditetom. Pored zakonskog okvira Federacija BiH je donijela Strategiju zapošljavanja u Federaciji BiH 2018-2021 koja obuhvata nekoliko sektorskih politika a među njima su i obrazovna politika i socijalna zaštita. Vizija ove Strategije odnosi se na izgradnju funkcionalnog tržišta rada gdje bi se povećalo formalno zapošljavanje građana s naglaskom na građane u nepovoljnom položaju što podrazumijeva promociju zapošljavanja socijalno najranjivijih grupa i poboljšanje efikasnosti i kvalitete službi za zapošljavanje. Što se tiče institucionalnog okvira, nadležnost za oblasti rada i zapošljavanja ima Federalno ministarstvo rada i socijalne politike. Situacija na tržištu rada u **kantonima** dijeli sudbinu opšte situacije u FBiH: visoka stopa nezaposlenosti stanovništva, strukturna nezaposlenost, neformalno zapošljavanje, visoka emigracija radno sposobnog stanovništva, neusklađenost kvalifikacija i stručnih znanja sa potražnjom radne snage, nedostatak programa dugoročnog rješavanja problema nezaposlenosti, veliki broj teško zapošljivih odnosno ranjivih kategorija nezaposlenih na tržištu rada kao što su dugoročno nezaposlene osobe, osobe sa invaliditetom i starije osobe, neusklađen obrazovni sistem, slab sistem obrazovanja odraslih. Pravni okvir u oblasti zapošljavanja na kantonalnom nivou se naslanja na federalni s tim što su u nekim kantonima donesene strategije zapošljavanja dok su u nekima u pripremi što ukazuje na trend da se pitanja tržišta rada i zapošljavanja detaljnije regulišu na kantonalnom nivou. Kantonalne službe za zapošljavanje nadležne su za prikupljanje i dostavljanje podataka o nezaposlenim osobama Federalnom zavodu za zapošljavanje, informisanje o mogućnosti zapošljavanja, saradnju sa obrazovnim ustanovama radi usklađivanja obrazovnih programa sa kadrovskim potrebama poslodavaca, provođenje programa profesionalne orijentacije, obuke i prekvalifikacije nezaposlenih osoba i njihovo ponovno zapošljavanje na odgovarajućim poslovima, utvrđivanje prava osobama za slučaj nezaposlenosti, donošenje i provođenje programa mjera za brže zapošljavanje određenih kategorija nezaposlenih osoba čije je zapošljavanje otežano. Pored navedenog, kantonalne službe za zapošljavanje vode, na osnovu Pravilnika o evidencijama u oblasti zapošljavanja¹⁹, evidencije o nezaposlenim osobama, osobama koje traže promjenu zaposlenja i poslodavcima koji koriste usluge javnih službi za zapošljavanje. Nažalost, te evidencije ne obuhvataju podatke o stopi ekonomske aktivnosti, stopi dugoročne nezaposlenosti, osposobljavanja po nivou obrazovanja, polu, starosnoj dobi, nacionalnoj pripadnosti, regionalnim razlikama, vodećim sektorima odnosno djelatnostima gdje se otvara najviše radnih mjesta. Razlog zašto kantonalne službe ne iskazuju podatke o stopi nezaposlenosti je činjenica da su za to izračunavanje potrebni podaci o radnoj snazi i neki drugi podaci kojima kantonalne službe ne raspolažu. Programi zapošljavanja koje kantonalne službe provode u okviru svojih nadležnosti ne daju očekivane efekte jer su kratkotrajni i neefikasni. To se naročito ispoljava kod davanja poticaja

¹⁸ „Službene novine Federacije BiH” br. 9/10

¹⁹ „Službene novine Federacije BiH” br. 24/06

poslodavcima za zapošljavanje gdje se postižu kratkotrajna poboljšanja ali čim dođe do ispunjavanja uslova ugovora o poticaju ljudi se vraćaju na evidenciju nezaposlenih što službama uzrokuje dugoročne probleme zbog obaveze isplaćivanja novčanih nadoknada za vrijeme nezaposlenosti. Programi obuka i prekvalifikacija za unaprijed poznatog poslodavca bilo bi bolje rješenje i davalo bi veće efekte u odnosu na sredstva koja se ulažu u te programe. Kantonalne Vlade su u potpunosti svjesne ovih problema pa su među strateškim ciljevima koji se odnose na ekonomski razvoj i poboljšanje socijalne situacije postavljeni očuvanje postojećih radnih mjesta i stvaranje ambijenta za nova zapošljavanja, posebno zapošljavanja mladih osoba. Što se tiče institucionalnog okvira sektora rada i zapošljavanja on je u svim kantonima vrlo sličan onom koji postoji na federalnom nivou jer svi kantoni imaju ministarstva koja su nadležna za rad i zapošljavanje i uspostavljene službe za zapošljavanje koje imaju status javnih ustanova.

Republika Srpska je takođe usvojila Strategiju zapošljavanja 2016-2020²⁰ koja ima dva strateška cilja: povećanje zapošljavanja i ekonomske aktivnosti stanovništva i održavanje postojećih i kreiranje novih radnih mjesta u privredi. Pravni okvir za kreiranje i sprovođenje programa i mjera za podsticanje zapošljavanja u Republici Srpskoj sadržan je u Zakonu o posredovanju u zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti²¹. Radi sprovođenja ovog zakona i bližeg uređenja pojedinih pitanja donijeti su podzakonski akti koji se odnose na način sprovođenja mjera aktivne politike zapošljavanja, uključivanje nezaposlenih u mjere aktivne politike zapošljavanja, evidencije u oblasti zapošljavanja. Ovim Zakonom je utvrđeno da aktivna politika zapošljavanja predstavlja sistem planova, programa i mjera usmjerenih na povećanje zaposlenosti a da je osnovni instrument ove politike Strategija zapošljavanja koja se provodi kroz realizaciju akcionih planova koje Vlada Republike Srpske donosi na godišnjem nivou. Ministarstvo rada i boračko invalidske zaštite je institucija koja vrši nadzor nad primjenom ovog Zakona, mjere aktivne politike zapošljavanja provodi Zavod za zapošljavanje RS dok se finansiranje vrši iz budžeta i drugih izvora. Kada su u pitanju osobe sa invaliditetom ne postoje posebno prilagođeni programi obuka za ovu ranjivu grupu što se opravdava činjenicom da tržište rada ne iskazuje potrebu za obukom osoba sa invaliditetom za konkretna zanimanja.

U **Brčko Distriktu BiH** Zakon o zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti²² predstavlja osnovni pravni okvir za oblast zapošljavanja. Zavod za zapošljavanje BD BiH utvrđuje program rada Zavoda za svaku godinu uz uvažavanje Strategije razvoja BiH sa Akcionim planom za BD BiH. Ciljevi politike zapošljavanja u BD BiH podrazumijevaju dogradnju pravnog okvira, unapređivanje politike tržišta rada kroz razmjenu informacija o stanju na tržištu rada i zapošljavanja, unapređenje posredovanja u zapošljavanju kroz jačanje savjetodavne funkcije, jačanje funkcije pomoći u profesionalnoj orijentaciji i karijernom usmjeravanju mladih, unapređenje aktivnih mjera zapošljavanja kroz prekvalifikaciju, dokvalifikaciju i doškolovanje

²⁰ „Službeni glasnik RS“, br. 90/16

²¹ „Službeni glasnik RS“, br. 30/10, 102/12

²² „Službeni glasnik Brčko distrikta BiH“, br. 33/04, 19/07, 25/08

i subvencioniranje poslodavaca koji obezbeđuju novo zapošljavanje. Jačanje socijalne uključenosti nezaposlenih lica putem specifičnih i tržišno usmjerenih obuka jedan je od osnovnih ciljeva u implementaciji pravnog okvira koji uređuje oblast tržišta rada u BD BiH. Zavod za zapošljavanje Brčko distrikta BiH izvršavajući Memorandum o implementaciji Akcionog plana Bosne i Hercegovine za rješavanje problema Roma u oblasti zapošljavanja realizuje javni poziv za zapošljavanja Roma, kao i Planom rada Zavoda kroz sufinansiranje zapošljavanja teže zapošljivih kategorija nezaposlenih lica daje podršku osobama sa invaliditetom kao i civilnim žrtvama rata i djeci civilnih žrtava rata.”

Osjetljive grupe poput Roma, lica sa invaliditetom i osoba bez kvalifikacija suočavaju se sa posebnim izazovima u smislu socio-ekonomske integracije zbog slabih mogućnosti na tržištu rada, što ima značajan uticaj na određeni broj ove populacije da napusti zemlju i potraži bolje prilike i zaposlenje u drugim državama. Osobe sa invaliditetom nisu obuhvaćene posebnim programima aktivnih politika zapošljavanja jer javne službe za zapošljavanje ne promovišu inkluziju osoba sa invaliditetom na tržištu rada. Pojam samozaposlenog radnika ne postoji u entitetskom i kantonalnom radno-pravnom zakonodavstvu ali se samozapošljavanje navodi kao jedan od ciljeva programa zapošljavanja koje provode kantonalne službe za zapošljavanje. Saradnja između kantonalnih ministarstava u čijoj su nadležnosti rad i zapošljavanje i službi za zapošljavanje često nije na odgovarajućem nivou. Loša situacija na tržištu rada koja uzrokuje povećanje broja socijalno ugroženih domaćinstava, velika nezaposlenost i nedovoljno razvijen sistem osiguranja u slučaju nezaposlenosti za posljedicu ima da veliki broj građana vrši pritisak na socijalnu zaštitu i potražuje socijalne naknade ali im strogi kriteriji ne omogućavaju da ih ostvare. Prilikom ratifikacije Evropske socijalne povelje (revidirane)²³ koja predstavlja najvažniji regionalni izvor ekonomskih i socijalnih prava za države koje nisu članice Evropske unije, BiH nije preuzela obavezu da obezbjedi osiguranje niza prava radnika kao što su pravo na pravičnu naknadu radnicima, prava na stručnu obuku, prava na zaštitu u slučaju prestanka radnog odnosa, prava na dostojanstvo u radu, prava radnika sa porodičnim obavezama na jednake mogućnosti i jednak tretman, prava na informacije i konsultacije u postupku kolektivnog otpuštanja što ne doprinosi rješavanju problema koji postoje u oblasti rada i zapošljavanja. Međutim, i pored navedenih problema pozitivno je to što na svim nivoima vlasti u BiH koji su nadležni za oblast rada i zapošljavanja postoje i pravne pretpostavke i širok konsenzus nadležnih institucija kada su u pitanju programi zapošljavanja osjetljivih grupa u koje spadaju i povratnici po sporazumu o readmisiji. O toj činjenici se vodilo računa kada su se definisali ciljevi i konkretne aktivnosti usmjerene na olakšan pristup povratnika tržištu rada kao jednog od najvažnijih segmenata integracije povratnika u lokalnu zajednicu.

2.2. Socijalna zaštita

Socijalna zaštita u BiH uređena je na nivou entiteta, kantona i Brčko distrikta BiH. U **Federaciji BiH** djelatnost socijalne zaštite uređena je Zakonom o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih

²³ „Službeni glasnik BiH-Međunarodni ugovori”, br. 8/08

žrtava rata i zaštite porodica sa djecom²⁴ a obavljaju je ustanove socijalne zaštite u koje spadaju centri za socijalni rad, ustanove za djecu bez roditeljskog staranja, ustanove za odgojno zanemarenu i zapuštenu djecu, ustanove za djecu ometenu u fizičkom ili psihičkom razvoju, ustanove za odrasla i stara lica, ustanove za socijalno-zdravstveno zbrinjavanje invalidnih i drugih lica, ustanove za dnevni boravak korisnika socijalne zaštite. Djelatnost socijalne zaštite mogu obavljati i humanitarne organizacije, udruženja građana, vjerske zajednice i organizacije koje oni osnivaju, građanin pojedinac i strana fizička ili pravna lica. Iako ne postoje definicije ugroženih grupa Federalno ministarstvo rada i socijalne politike koje utvrđuje politike i donosi zakone iz oblasti socijalne zaštite, navodi da su korisnici socijalne zaštite lica koja se nalaze u stanju socijalne potrebe i to djeca bez roditeljskog staranja, odgojno zanemarena djeca, odgojno zapuštena djeca, djeca čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama, lica sa invaliditetom i lica ometena u fizičkom ili psihičkom razvoju, materijalno neosigurana i za rad nesposobna lica, stara lica bez porodičnog staranja, lica sa društveno negativnim ponašanjem i lica i porodice u stanju socijalne potrebe kojima je uslijed posebnih okolnosti potreban odgovarajući oblik socijalne zaštite. S aspekta socijalne zaštite naprijed nabrojani korisnici pripadaju kategoriji ugroženih grupa. Na osnovu federalnih propisa nadležna **kantonalna ministarstva** provode utvrđenu politiku, donose provedbene zakone i podzakonske akte iz oblasti socijalne zaštite i finansiraju djelatnost socijalne zaštite iz kantonalnog budžeta. Implementacija utvrđenih politika iz oblasti socijalne zaštite vrši se putem centara za socijalni rad, službi nadležnih za oblast socijalne zaštite i ustanova za zbrinjavanje korisnika socijalne zaštite. Pored toga kantonalna ministarstva sufinansiraju programe i projekte koji doprinose socijalnoj inkluziji ugroženih grupa i osiguravaju sredstva za podršku u radu organizacija civilnog društva koje djeluju u sistemu socijalne zaštite. Propisima kantona koji su doneseni na osnovu Zakona o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodica sa djecom uglavnom je obezbjeđeno ostvarivanje socijalne zaštite i zaštite porodice sa djecom, ali u različitom obimu prava i iznosima novčanih primanja socijalno ugroženih kategorija lica što zavisi od materijalnih mogućnosti kantona čime se ne obezbjeđuje ravnopravnost građana na području cijele FBiH. Ovakvoj situaciji doprinosi i činjenica da Zakon o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodica sa djecom obuhvata više odvojenih oblasti tj. socijalnu zaštitu, zaštitu civilnih žrtava rata, zaštitu lica sa invaliditetom i zaštitu porodica sa djecom i kao takav je nejasno koncipiran i komplikovan za primjenu u praksi. Iz navedenog se može zaključiti da, iako je sistem socijalne zaštite u FBiH decentralizovan a nadležnosti podijeljene između svih novoa vlasti, kantoni nose cijeli sistem dok jedinice lokalne samouprave nemaju nadležnosti u smislu praćenja potreba, donošenja posebnih programa, vršenja nadzora, kontrole, finansiranja i slično. Kako je finansijska situacija po kantonima različita ostvarivanje prava iz socijalne zaštite kao i obim tih prava zavisi od toga gdje osoba u socijalnoj potrebi živi a ne od toga koje su joj potrebe. Nadalje, administrativne procedure koje treba proći osoba koja traži neko pravo iz socijalne zaštite su komplikovane u smislu adrese na koju se obraćaju, broja dolazaka u nadležnu službu, pribavljanja potrebnih dokumenata i putnih troškova. Ovakva situacija, osim što otežava ugroženim grupama građana da ostvare svoja prava,

²⁴ „Službene novine Federacije BiH” br. 36/99, 54/04, 39/06, 14/09, 45/16, 40/18

onemogućava adekvatno vođenje evidencija i izradu statistika na osnovu kojih bi se moglo pratiti stanje u sistemu socijalne zaštite po kantonima i jedinicama lokalne samouprave. Ovi problemi su djelimično prevaziđeni uspostavljanjem baze podataka SOTAC (Social Sector Technical Assistance Projekt- Projekat podrške socijalnom sektoru u Bosni i Hercegovini) koja predstavlja jedinstvenu bazu podataka za korisnike socijalne pomoći. Unos podataka vrše centri za socijalni rad za svoja područja dok pristup bazi podataka imaju Ministarstvo rada i socijalne politike, kantonalna ministarstva nadležna za oblast socijalne i dječije zaštite, centri za socijalni rad sa područja federacije i službe nadležne za oblast socijalne i dječije zaštite. Ono što kod ovakvog načina evidentiranja predstavlja problem jeste činjenica da se podaci iz oblasti socijalne zaštite negdje prikupljaju putem SOTAC baze podataka a negdje kroz evidencije koje nisu u elektronskom program. Pored Zakona o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom pravni okvir za oblast socijalne zaštite u FBiH je dopunjen Zakonom o zaštiti osoba s duševnim smetnjama²⁵, Zakonom o profesionalnoj rehabilitaciji, osposobljavanju i zapošljavanju osoba s invaliditetom²⁶ kao i Strategijom za unapređenje prava i položaja osoba s invaliditetom 2016-2021.

Sistem socijalne zaštite u **Republici Srpskoj** je organizovan na nivou entiteta i na nivou jedinica lokalne samouprave. Nosioци socijalne zaštite u skladu sa Zakonom o socijalnoj zaštiti²⁷ imaju obavezu da podstiču razvoj sistema socijalne zaštite, osiguravaju ostvarivanje prava utvrđenih u zakonu uključujući i finansiranje tih prava, obezbjeđuju sredstva i osnivaju ustanove radi realizacije prava. Poslove neposrednog upravljanja sistemom socijalne zaštite na entitetskom nivou vrši Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite u čijem okviru postoji Resor za socijalnu, porodičnu i dječiju zaštitu koji ima nadležnost nad radom ustanova socijalne zaštite. Na nivou lokalnih zajednica poslove socijalne zaštite obavljaju centri za socijalni rad kao osnovne ustanove socijalne zaštite na čijem radu počiva djelovanje cijelog sistema socijalne zaštite u RS. I u sistemu socijalne zaštite u RS je uspostavljena SOTAC baza podataka u koju su svi centri za socijalni rad i službe socijalne zaštite dužne da unose i ažuriraju podatke. Pristup cjelokupnoj bazi podataka imaju službenici Ministarstva zdravlja i socijalne zaštite. Pored centara za socijalni rad, a u skladu sa Zakonom o socijalnoj zaštiti, u sistemu socijalne zaštite je predviđeno osnivanje zavoda za socijalnu zaštitu, ustanova za smještaj, ustanova za dnevno zbrinjavanje i usluge, centar za pomoć i njegu u kući, gerontološki centar, centar za socijalnu rehabilitaciju lica sa invaliditetom, centar za vaspitanje djece i omladine, centar za djecu i omladinu sa smetnjama u razvoju. Zakonom o socijalnoj zaštiti je predviđen mješoviti sistem pružanja usluga socijalne zaštite što znači da se poslovi zbrinjavanja korisnika sistema socijalne zaštite mogu obavljati u javnom, privatnom i nevladinom sektoru što je omogućilo osnivanje privatnih ustanova socijalne zaštite i djelovanje nevladinih organizacija u oblasti socijalne zaštite. Zakonom o lokalnoj samoupravi²⁸ utvrđene su

²⁵ „Službene novine Federacije BiH” br. 37/01, 40/02, 52/11, 14/13

²⁶ „Službene novine Federacije BiH” br. 9/10

²⁷ „Službeni glasnik RS“, br. 37/12, 90/16

²⁸ „Službeni glasnik RS“, br. 97/16

nadležnosti jedinica lokalne samouprave u oblasti socijalne zaštite na način da one prate socijalne potrebe građana i ugroženih grupa i na osnovu toga definišu politiku proširene socijalne zaštite na lokalnom nivou. U sistemu socijalne zaštite u RS se takođe navode lica sa invaliditetom, nezaposleni, djeca iz socijalno ugroženih porodica, djeca bez roditeljskog staranja, starija lica, samohrani roditelji i romska populacija kao ugrožene grupe na osnovu njihove materijalne i finansijske neobezbjeđenosti koja uzrokuje siromaštvo. Ove se grupe identifikuju na osnovu neposrednog uvida stanja na terenu, prikupljanja podataka i uvida u dokumentaciju na osnovu čega se vrši izrada socijalne anamneze. Pravni okvir za socijalnu zaštitu, pored Zakona o socijalnoj zaštiti, čine i Zakon o zaštiti lica sa mentalnim poremećajima²⁹, Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji, osposobljavanju i zapošljavanju osoba sa invaliditetom³⁰ i Zakon o zaštiti osoba sa duševnim smetnjama³¹. Pored navedenog pravnog okvira u RS je donesena Strategija unapređenja socijalne zaštite djece bez roditeljskog staranja 2015-2020, Strategija za unapređenje društvenog položaja lica sa invaliditetom 2017-2026³² i Strategija o starenju.

U **Brčko distriktu BiH** političku odgovornost za razvijanje i provođenje politike socijalne zaštite ima Vlada BD BiH a za provođenje mjera socijalnog uključivanja nadležno je Odjeljenje za zdravstvo i ostale usluge - Pododjeljenje za socijalnu zaštitu. Provođenje mjera socijalne zaštite odvija se primjenom Zakona o socijalnoj zaštiti Brčko distrikta BiH³³ kojim je utvrđeno da se socijalna zaštita osigurava građanima koji su nesposobni za rad, koji nemaju sredstava za život i srodnika koji su zakonom obavezni da im osiguraju izdržavanje kao i građanima i porodicama koji svojim radom i po osnovu rada ne mogu da osiguraju dovoljno sredstava za zadovoljavanje životnih potreba.

Sistem socijalne zaštite u BiH ne osigurava svim građanima socijalnu sigurnost i socijalni minimum, jednake mogućnosti za sve, posebnu zaštitu osobama sa invaliditetom, djeci i starim osobama. Veliki nedostatak sistema socijalne zaštite je loše ciljanje što dovodi do toga da veliki dio siromašnih građana nije pokriven sistemom socijalne zaštite dok budžetska sredstva koja se izdvajaju za socijalnu zaštitu imaju zanemariv uticaj na smanjenje siromaštva. Osobe koje su posebno izložene riziku siromaštva su djeca posebno do pet godina starosti, porodice sa troje i više djece, raseljena lica i povratnici, nezaposleni i osobe bez kvalifikacija i vještina. BiH nije preuzela obavezu iz ESP koja se odnosi na pravo na zaštitu od siromaštva i socijalne isključenosti koja podrazumijeva obavezu države da osobama koje žive ili su izložene riziku života u socijalnoj isključenosti ili siromaštvu omoguće pristup zaposlenju, stanovanju, obrazovanju, kulturi i socijalnoj i medicinskoj pomoći. Osobe sa invaliditetom predstavljaju posebno ranjivu grupu stanovništva i država je donijela dokument „Politika u oblasti invalidnosti u Bosni i Hercegovini“³⁴

²⁹ „Službeni glasnik RS“, br. 46/04

³⁰ „Službeni glasnik RS“, br. 37/12,82/15

³¹ „Službeni glasnik RS“, br. 37/01, 40/02, 52/11

³² „Službeni glasnik RS“, br. 44/17

³³ „Službeni glasnik Brčko distrikta BiH“, br. 1/03, 4/04, 19/07, 2/08, 21/18

³⁴ „Službeni glasnik BiH“, br. 76/08

koji je koncipiran na principima socijalne inkluzije i holističkom pristupu potrebama osoba sa invaliditetom te je kao takav poslužio kao osnova za izradu strateških dokumenata i akcionih planova od strane entiteta i kantona. S druge strane BiH nije preuzela obavezu iz ESP da osigura pravo osoba sa onesposobljenjima na neovisnost, socijalnu integraciju i učešće u životu zajednice što ne doprinosi poboljšanju situacije ovih osoba. Pravni okvir kojim je regulisana socijalna zaštita u BiH definiše veliki broj prava ali nisu sva predviđena prava zasnovana na potrebama što negativno utiče na svrhu zakonskih i drugih akata. Centri za socijalni rad kao prva adresa u ostvarivanju prava iz socijalne zaštite imaju problema sa uslovima rada vezanim za prostor i opremljenost, finansiranjem, nedovoljnim brojem stručnih radnika i sa stručnom osposobljenošću radnika. S ciljem prevazilaženja ovih i drugih problema kojima je sistem socijalne zaštite u BiH opterećen potrebno je da nadležne institucije preduzmu niz mjera s ciljem prevazilaženja navedenih problema. Prije svega je potrebno uspostaviti mehanizme za praćenje stanja u sistemu socijalne zaštite i vođenje jedinstvene evidencije kako bi se osigurali relevantni podaci i omogućila analiza funkcionisanja sistema a time i planiranje adekvatnih mjera. S ciljem borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti potrebno je unaprijediti mehanizme za planiranje, praćenje i evaluaciju primjene usvojenih politika, povećati pomoć ugroženim grupama od strane nadležnih institucija i prilagoditi programe aktivnih mjera zapošljavanja ugroženim grupama. Centri za socijalni rad trebaju biti tehnički, informaciono i kadrovski ojačani kako bi odgovorili zahtjevima koje donose izmjene legislative u oblasti socijalne zaštite a naročito u kontekstu novih metoda ciljanja korisnika koje se imaju namjeru uvesti. Nedovoljan broj zaposlenih u centrima za socijalni rad i neadekvatna kadrovska struktura predstavlja jedan od značajnijih problema u oblasti socijalne zaštite. Socijalnim anamnezama koje rade socijalni radnici u centrima za socijalni rad ne daje se veća važnost u odnosu na dokumentaciju kao formalnog uslova za ostvarivanje prava iz socijalne zaštite iako se one zasnivaju na stvarnom stanju utvrđenom na terenu. Ratifikacijom Evropske socijalne povelje BiH se obavezala na osiguranje prava na korištenje službi socijalne zaštite koje podrazumijeva promociju, pružanje usluga i doprinosi dobrobiti i razvoju pojedinaca unutar zajednice i njihovo prilagođavanje socijalnom okruženju. Na ovaj način kao i preduzimanjem drugih neophodnih mjera u cilju unapređenja sistema socijalne zaštite u BiH osigurava se jednakost u pristupu socijalnoj zaštiti što se direktno odražava na poboljšanje socijalnog položaja državljana koji su vraćeni u BiH po osnovu sporazuma o readmisiji. Postojanje niza strateških dokumenata u BiH kojima su utvrđene politike socijalne zaštite koje su u skladu sa međunarodnim dokumentima i pravnim okvirom EU koji tretira ovu oblast govori u prilog činjenici da u BiH postoji širok konsenzus o načinima rješavanja pitanja iz oblasti socijalne zaštite. Ova je činjenica uzeta u obzir kada su se definisali ciljevi i konkretne aktivnosti usmjerene na olakšanu socijalnu integraciju readisiranih osoba.

2.3. Zdravstvena zaštita

Fragmentirani sistem zdravstvene zaštite u BiH, koji je različito uređen na nivou entiteta, Brčko distrikta BiH i kantona i koji djeluje kroz 13 podsistema, otežava efikasno pružanje zdravstvenih

usluga stanovništvu pa tako ireadmisija readmisiranim osobama. Nadležnost za utvrđivanje politika u oblasti zdravstvene zaštite u **Federaciji BiH** je podjeljena tako da federalna vlast donosi zakone a kantonalna ih provodi dok jedinice lokalne samouprave osiguravaju uslove za ostvarivanje zdravstvene zaštite na svome području. Dva systemska zakona kojim je regulisana oblast zdravstvene zaštite u FBiH su Zakon o zdravstvenoj zaštiti³⁵ i Zakon o zdravstvenom osiguranju³⁶. Zakon o zdravstvenoj zaštiti počiva na načelima pristupačnosti, pravičnosti, solidarnosti i sveobuhvatnosti zdravstvene zaštite i određuje da su pacijenti sva lica bez obzira da li su osigurana ili ne. Zdravstveno osiguranje je dio socijalnog osiguranja u okviru kojeg građani ostvaruju pravo na zdravstvenu zaštitu. Međutim, da bi se ostvarilo pravo na zdravstveno osiguranje a time i na zdravstvenu zaštitu potrebno je ispuniti zakonom propisane uslove što, kao i u slučaju socijalne zaštite, dovodi do zaključka da samo osobe sa priznatim statusom mogu ostvariti ova prava. Pravo na obavezno zdravstveno osiguranje ostvaruju osobe koje su zaposlene ili obavljaju određene djelatnosti dok nezaposlene osobe to pravo mogu ostvariti ako su prijavljene zavodu za zapošljavanje pod uslovom da su tu prijavu podnijeli u zakonom propisanom roku. Državljeni koju su vraćeni u BiH po osnovu sporazuma o readmisiji se i ovdje sreću sa diskriminacijom ako se uzme u obzir činjenica da su nakon dužeg odsustvovanja oni vjerovatno izgubili status potreban za ostvarenje ovog prava a nakon povratka nisu u prilici da ga ostvare. Sistem zdravstvene zaštite u FBiH najvećim se dijelom finansira iz doprinosa koje uplaćuju poslodavci i zaposleni a kako između kantona postoje znatne razlike u stopi zaposlenosti i visini plata na koje se ti doprinosi obračunavaju, tako je i potrošnja za zdravstvo u kantonima različita. Nadalje, sistem finansiranja zdravstvene zaštite koji se oslanja isključivo na doprinose za obavezno zdravstveno osiguranje nije održiv jer svaka promjena koja se odnosi na poslodavce i zaposlene, kao što je broj zaposlenih, visina plata, visina stope doprinosa i slično, se direktno odražava i na ukupna sredstva u zdravstvu od kojih zavisi obim zdravstvenih prava i kvalitet zdravstvene zaštite. Na ovaj način dolazi do neujednačene prakse u obimu prava na zdravstvenu zaštitu na cijeloj teritoriji FBiH a primjena naprijed navedenih principa na kojima počiva Zakon o zdravstvenoj zaštiti ograničava se na nivo kantona. Ovo dalje vodi ka nejednakosti u ostvarivanju prava između osoba koje su ostvarile pravo na zdravstveno osiguranje a koje zavisi od ekonomske situacije svakog kantona kao i od mjesta gdje te osobe žive. Ovi problemi su detektovani od strane nadležnih institucija u FBiH i s ciljem da se amortizuju donešena je Odluka o utvrđivanju osnovnog paketa zdravstvenih prava³⁷ koja predviđa uvođenje zdravstvenih prava za neosigurane osobe koji obuhvata obezbjeđenje hitne medicinske pomoći za slučaj ugrožavanja života, liječenja teških zaraznih bolesti, zdravstvenu zaštitu žena u toku trudnoće i poroda, zdravstvenu zaštitu duševnih bolesnika koji zbog prirode i stanja bolesti mogu ugroziti svoj ili tuđi život, zdravstvenu zaštitu u slučaju hroničnih bolesti, zdravstvenu zaštitu oboljelih od progresivnih neuromišićnih oboljenja, paraplegije, epilepsije, zdravstvene usluge vezane za darovanje krvi i doniranje organa u svrhu presađivanja radi liječenja drugog lica. Nažalost, kako Federalno ministarstvo zdravstva nije

³⁵ „Službene novine Federacije BiH” br. 46/10, 75/13

³⁶ „Službene novine Federacije BiH” br. 30/97, 7/02, 70/08., 48/11

³⁷ „Službene novine Federacije BiH” br. 21/09

donijelo provedbene akte neophodne za provođenje ove Odluke, ona nije implementirana na odgovarajući način i nije zaživjela u praksi. Sa istim ciljem je osnovan i Fond solidarnosti FBiH u cilju ostvarivanja jednakih uslova za provođenje obaveznog zdravstvenog osiguranja u svim kantonima, realizacije određenih prioriternih programa zdravstvene zaštite od interesa za FBiH i pružanja prioriternih najsloženijih oblika zdravstvene zaštite iz određenih specijalističkih djelatnosti. Pored ovoga, postoje geografska ograničenja u ostvarivanju zdravstvene zaštite jer je veoma teško ostvariti zdravstvenu zaštitu u drugoj jedinici lokalne samouprave unutar istog kantona ili u drugom kantonu. Postojeći sporazumi potpisani između kantona su prevaziđeni i neprovodivi a pacijenti iz drugih područja moraju platiti zdravstvenu uslugu bez garancije da će troškove moći refundirati.

Republika Srpska ima centralizovan sistem zdravstva u kojem ključnu ulogu ima Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite kao centralna institucija sistema koja kreira politike i strategije u ovoj oblasti. Ustav Republike Srpske ističe da su ljudsko dostojanstvo, tjelesni i duhovni integritet nepovredivi i proklamuje da svako ima pravo na zaštitu zdravlja. Pravni okvir za oblast zdravstva čine Zakon o zdravstvenoj zaštiti³⁸ prema kojem zdravstvena djelatnost predstavlja djelatnost od opšteg interesa i ostvaruje se bez diskriminacije po bilo kom osnovu i Zakon o zdravstvenom osiguranju³⁹ prema kojem su svi građani obuhvaćeni obaveznim zdravstvenim osiguranjem uključujući i povratnike ako nisu osigurani po drugom osnovu. Zdravstveno osiguranje finansira zdravstvenu zaštitu samo osiguranih lica dok određene kategorije kao što su djeca, osobe sa mentalnim oboljenjima, lica sa invaliditetom i stare osobe uživaju zdravstvenu zaštitu i ako nisu osigurane. Kako je ocijenjeno da sistem finansiranja zdravstvene zaštite treba unaprijediti i učiniti ga efikasnijim, Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite planira unapređenje zdravstvenog sistema kroz: a) smanjenje razlika u zdravstvenom stanju i dostupnosti zdravstvene zaštite stanovništva u odnosu na geografska područje i socijalno-ekonomske grupe, b) unapređenje zdravstvenog stanja i povećanje dostupnosti zdravstvene zaštite za ranjive grupe stanovništva, c) reorijentacija cjelokupne zdravstvene zaštite na unapređivanje zdravlja i prevenciju bolesti i d) podizanje efikasnosti i kvaliteta zdravstvene zaštite

Kao i u FBiH i RS, organizacija zdravstvene zaštite u **Brčko distriktu BiH** odvija se kroz sistem primarne zdravstvene zaštite, sekundarne i tercijarne zdravstvene zaštite putem specijalističke ambulante, specijalističkog centra, odnosno poliklinike, bolnice i zavoda i aktivnostima javnog zdravstva a pravni okvir kojim je ova oblast regulisana sdržan je u Zakonu o zdravstvenoj zaštiti u Brčko distriktu Bosne i Hercegovine⁴⁰ i Zakonu o zdravstvenom osiguranju Brčko distrikta Bosne i Hercegovine⁴¹. Osobe koje imaju prebivalište u BD BiH i koje su uključene u sistem zdravstvenog osiguranja su zaposlene osobe, nezaposlene osobe, korisnici stalne osnovne socijalne

³⁸ „Službeni glasnik RS“, br. 106/09, 44/15

³⁹ „Službeni glasnik RS“, br. 18/99, 51/01, 70/01, 51/03, 17/08, 1/09, 106/09

⁴⁰ „Službeni glasnik Brčko distrikta BiH“, 52/18

⁴¹ „Službeni glasnik Brčko distrikta BiH“, br. 27/08

pomoći, osobe smještene u ustanovu preko Pododjeljenja za socijalnu zaštitu BD BiH, penzioneri, osobe starije od 65 godina, maloljetne osobe, osobe pod starateljstvom kao i neosigurane osobe pokrivena Odlukom gradonačelnika o zdravstvenom osiguranju neosiguranih lica.

Ciljevi koje BiH želi ostvariti kada je u pitanju zdravstvena zaštita stanovništva naslanjaju se na ciljeve i principe koje su zajednički definisale zemlje EU a odnose se na univerzalnost, mogućnost pristupa zdravstvenoj zaštiti dobrog kvaliteta, solidarnost i jednakost vrijednosti u oblasti zdravstvene zaštite. Univerzalnost znači da nikome nije zabranjen pristup zdravstvenoj zaštiti, solidarnost je povezana sa finansijskim rješenjem sistema i potrebom da se osigura pristup svima a jednakost se odnosi na jednak pristup u skladu sa potrebama bez obzira na pol, starost, socijalni status ili mogućnost plaćanja. Ratifikacijom Evropske socijalne povelje BiH je preuzela obavezu da uspostavi efikasan sistem socijalne zaštite, osigura prava iz zdravstvenog osiguranja i uspostavi dostupan i efikasan sistem primarne zdravstvene zaštite stanovništva sa posebnom pažnjom prema ugroženim grupama stanovništva kao što su beskućnici, ovisnici, nezaposleni i slično. Odgovarajuća socijalna i medicinska pomoć se, prema obavezama BiH iz ESP, osigurava svakoj osobi koja nema odgovarajuća sredstva. Strateški dokumenti u oblasti zdravstvene zaštite koje su donijeli entiteti i planirane reforme govore u prilog činjenici da postoji ozbiljna namjera da se ciljevi i principi preuzeti iz dokumenata EU ostvare u praksi i stanovništvu obezbijedi dostupnost zdravstvenih usluga i eliminišu nejednakosti u ostvarivanju prava na zdravstvenu zaštitu. Prema godišnjem izvještaju Direkcije za ekonomsko planiranje BiH više od 15% stanovništva u BiH je izvan sistema zdravstvene zaštite i nije obuhvaćeno zdravstvenim osiguranjem što govori da pristup zdravstvenoj zaštiti i zdravstvenom osiguranju nije svima jednako dostupan. Ovo se posebno odnosi na pojedine marginalizovane grupe koje nisu integrisane u društvenu zajednicu kao što su Romi, raseljene osobe i povratnici, starije i nepokretne osobe, hronični bolesnici a može se pretpostaviti da određeni broj readmisiranih osoba spada u neku od navedenih grupa. Eliminisanje diskriminacije ranjivih grupa po pitanju ostvarivanja prava na zdravstvenu zaštitu moguće je kroz donošenje novih ili izmjene i dopune postojećih sistemskih zakona kao što su Zakon o zdravstvenoj zaštiti i Zakon o zdravstvenom osiguranju kao i podzakonskih akata donesenih na osnovu ovih zakona iako i po postojećim zakonskim rješenjima ne bi trebalo da postoji neosigurano stanovništvo. Za ostvarivanje cilja pune pokrivenosti stanovništva zdravstvenim osiguranjem kao i principa preuzetih iz Evropske socijalne povelje postoji puna politička podrška svih relevantnih aktera u BiH i ta se činjenica, kao što je to slučaj i sa socijalnom zaštitom, uzela u obzir kod definisanja specifičnih ciljeva ove Strategije usmjerenih na osiguranje olakšanog pristupa zdravstvenim uslugama readmisiranim osobama.

2.4. Obrazovanje

Sistem obrazovanja u BiH je decentralizovan, a punu i nepodjeljenu nadležnost u obrazovanju imaju Republika Srpska, deset kantona u Federaciji BiH i Brčko distrikt BiH koje tu nadležnost provode kroz 12 institucija odgovornih za obrazovanje. Na nivou BiH, Ministarstvo civilnih poslova ima koordinirajuću ulogu kada je u pitanju definisanje strategija na međunarodnom planu,

između ostalih i za oblast obrazovanja. U Republici Srpskoj Ministarstvo prosvjete i kulture i Ministarstvo za naučnotehnoški razvoj, visoko obrazovanje i informaciono društvo imaju izvornu nadležnost za obrazovanje i obavlja upravne i stručne poslove koji se odnose na oblast obrazovanja i kulture. Odjeljenje za obrazovanje Vlade Brčko distrikta BiH obavlja stručne, administrativne i druge poslove koji se odnose na oblast obrazovanja. U FBiH obrazovna politika, donošenje zakona i finansiranje obrazovanja je u nadležnosti deset kantonalnih ministarstava nadležnih za obrazovanje dok su jedinice lokalne samouprave nadležne za organizovanje odgojno-obrazovnog procesa, održavanje školskih objekata, kreiranje dijela nastavnih planova i programa od značaja za lokalnu zajednicu i za sufinansiranje obrazovanja. Okvirnim zakonima na nivou BiH i zakonima nižih nivoa vlasti nadležnih za obrazovanje propisano je pravo pristupa i jednake mogućnosti učešća u odgovarajućem obrazovanju bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi. U BiH svako ima pravo na školovanje pod jednakim uslovima a osnovno obrazovanje je obavezno i besplatno i jedini kriterij za upis je starost djeteta.

Međutim, obrazovni sistem u BiH nije prilagođen zahtjevima tržišta i nije u mogućnosti da se brzo prilagođava promjenama u društvu zbog čega je započeto sa reformama usmjerenim na modernizaciju obrazovanja u skladu sa EU standardima. Ono što je bitno za readmisija readmisirane osobe kada su u pitanju reforme u oblasti obrazovanja je činjenica da je jedan od ciljeva reformi uspostavljanje inkluzivnog obrazovnog sistema koji, između ostalog, podrazumijeva:

- uključivanje djece iz marginaliziranih grupa (djeca s teškoćama u razvoju, djeca iz ruralnih sredina, djeca iz siromašnih porodica i porodica u riziku, djeca nezaposlenih roditelja, djeca bez roditeljskog staranja) u obrazovni sistem;
- omogućavanje djeci sa posebnim obrazovnim potrebama da se mogu školovati u redovnim školama prema programima koji su prilagođeni njihovim potrebama;
- zabranu diskriminacije djece, nastavnika i školskog osoblja na osnovu rase, pola, jezika, religije, političkog ili drugog mišljenja, nacionalnog ili socijalnog porijekla, na osnovu individualnosti ili na bilo kom drugom osnovu.

U BiH se pojam inkluzivnog obrazovanja još uvijek veže za obrazovanje djece sa poteškoćama u razvoju i djece sa posebnim potrebama tako da je veoma važno podići svijest o značaju obrazovne i socijalne uključenosti svih marginaliziranih grupa i promovirati koncept inkluzivnog obrazovanja. U tom pravcu su u strateške dokumente i zakonsku regulativu u obrazovanju u BiH ugrađene odredbe iz međunarodnih dokumenata iz oblasti ljudskih prava. Ovo je dovelo do toga da djeca i mladi sa posebnim potrebama sve češće stižu obrazovanje u redovnim školama i prema programima prilagođenim njihovim individualnim mogućnostima i sposobnostima. Grupe koje su najčešće isključene iz obrazovanja su djeca sa posebnim potrebama, romska djeca, djeca povratnici, socijalno ugrožena djeca, djeca iz ruralnih područja, djeca i mladi ovisnici o drogama, djeca s problemima u učenju i ponašanju, djeca i mladi u sukobu sa zakonom. Kada su u pitanju

djeca sa višestrukim smetnjama ona su uglavnom smještena u posebnim i specijalnim socijalnim ustanovama dok ih u redovnim školama nema. Isključenost iz obrazovanja uslovljena je ograničenim finansijskim mogućnostima i fragmentiranom djelatnošću obrazovanja u kojoj je svaki nivo nadležne obrazovne vlasti odgovoran za cjelinu tog sektora na svom području. Započete reforme sistema obrazovanja u BiH traju dugo jer su opterećene problemima koji uključuju nedostatak ljudskih kapaciteta, nepostojanje zajedničkih standarda za sve obrazovne procese, nespremnost obrazovnih struktura na promjene, nedostatak finansijskih sredstava i nedovoljno učešće jedinica lokalne samouprave u radu škola.

Readmisirane osobe dijele probleme sa kojima se suočavaju sve marginalizovane grupe kada je u pitanju obrazovanje. Readmisirana djeca se često susreću sa problemom nastavka obrazovanja nakon povratka. Jedan broj njih loše ili uopšte ne govori maternji jezik jer su rođeni u inostranstvu pa su im potrebni dodatni kursevi kako bi mogli da prate nastavu. Školski program u mjestima povratka je drugačiji od onog koji su pohađali u zemljama iz kojih se vraćaju pa su prinuđeni da se upisuju u niže razrede. Dodatni problem je neprihvatanje sredine u koju se vraćaju, tako da su readmisirana djeca veoma često diskriminisana što je posebno vidljivo kada su u pitanju romska djeca. Nedostatak preciznih podataka o strukturi readmisiranih osoba, uključujući starosnu i obrazovnu, onemogućava izradu pouzdane procjene obrazovnih potreba djece kao ni odraslih kojima je potrebno dodatno obrazovanje. Slično kao i u slučaju ostvarivanja drugih prava, nedostatak ličnih dokumenata i troškovi nostrifikacije diploma stečenih u inostranstvu predstavljaju dodatni problem kada je u pitanju nastavak obrazovanja u mjestima povratka. Postojeće reforme obrazovnog sistema u BiH, strateški dokumenti sa ugrađenim principima preuzetim iz dokumenata EU i zakonodavni okvir za oblast obrazovanja razvijaju koncept inkluzivnog obrazovanja i punu uključenost marginalizovanih grupa u sistem redovnog školovanja što je uzeto u obzir kod definisanja konkretnih aktivnosti usmjerenih na pristup obrazovanju državljana koji si vraćeni u BiH po sporazumu o readmisiji.

2.5. Privremeni smještaj po modelu neprofitnog socijalnog stanovanja

Zadovoljavanje stambenih potreba jedan je od osnovnih preduslova za održivu integraciju državljana BiH koji se vraćaju u BiH po sporazumu o readmisiji. Određeni broj readmisiranih osoba nema riješeno pitanje stanovanja što se najčešće odnosi na romsku populaciju i na one readmisirane osobe koje su prije odlaska iz zemlje bile podstanari kao i one koje su izgubile stanarska prava zbog propuštanja zakonskih rokova za povrat stambenih jedinica. Zbog činjenice da nisu imali prijavljeno prebivalište u BiH zbog dugog odsustvovanja iz zemlje, readmisirane osobe ne mogu zadovoljiti kriterije javnih poziva za stambeno zbrinjavanje koje objavljuju nadležna ministarstva. U BiH nije dovoljno razvijen sistem socijalnog stanovanja kao dijela ukupne stambene politike putem kojeg bi država preuzela obavezu stambenog zbrinjavanja osoba u potrebi uključujući i državljane BiH koji su vraćeni u BiH po osnovu sporazuma o readmisiji. Ova je situacija djelimično amortizovana kroz implementaciju Akcionog plana za stambeno

zbrinjavanje Roma kao i putem unaprjeđenja pravnog okvira na lokalnom nivou kojim se uređuje neprofitno socijalno stanovanje. Nažalost, praksa pravnog uređenja oblasti socijalnog stanovanja je u svom začetku s obzirom da je zabilježena samo u nekim kantonima Federacije BiH. Pored ovoga, u BiH se već nekoliko godina provode programi neprofitnog socijalnog stanovanja kroz implementaciju projekata podržanih od strane nevladinih i međunarodnih organizacija i uz učešće jedinica lokalne samouprave koji su usmjereni na stambeno zbrinjavanje socijalno ugroženih osoba. Ovakvi projekti dali su pozitivne rezultate pa je MLJPI u skladu sa svojim nadležnostim osiguralo privremeni smještaj readmisiranih osoba po modelu neprofitnog socijalnog stanovanja u sklopu čega je sanirano i opremljeno 46 stambenih jedinica. Ove su stambene jedinice date u vlasništvo jedinicama lokalne samouprave koje su donijele odgovarajuće odluke vezane za njihovo korištenje i na taj način ih uvele u postojeći sistem socijalnog stanovanja. Stambene jedinice su namijenjene readmisiranih osobama ali ih jedinice lokalne samouprave mogu koristiti i za smještaj socijalno ugroženih osoba pod uslovom da nema potrebe za smještajem readmisiranih osoba, na šta prethodnu saglasnost daje MLJPI. Sve više jedinica lokalne samouprave teži uspostavi socijalnog stambenog fonda kroz sanaciju i adaptaciju neuslovnih stambenih objekata jer to ima višestruki značaj za zajednicu. Pored sprečavanja daljeg propadanja stanova, povećavanja broja funkcionalnih stambenih jedinica i boljeg ukupnog izgleda, podržava se i razvoj lokalnih zajednica jer se u radove na sanaciji stambenih objekata uključuju lokalne firme. Nadalje, privremeni smještaj po modelu neprofitnog socijalnog stanovanja omogućava readmisiranim osobama da dobiju odgovarajuću asistenciju i u pogledu ostvarivanja drugih prava. Odluke o privremenom smještaju readmisiranih osoba po modelu neprofitnog socijalnog stanovanja koje donose jedinice lokalne samouprave usaglašene su sa postojećim odlukama kojima se uređuju pitanja socijalnog neprofitnog stanovanja čime se sprečava eventualan otpor koji stanovništvo može pružiti u slučaju favorizovanja jedne grupe građana u odnosu na ostale. U tom pravcu sredstva za finansiranje najamnine i drugih troškove stanovanja za korisnike koji samostalno ne privređuju privremeno se obezbjeđuju iz sredstava koje je osiguralo MLJPI, dok se drugi nivoi uključenosti ne počnu i na ovaj način identificirati kao institucije koje su odgovorne za integraciju readmisiranih osoba.

Iako BiH nije preuzela obavezu iz Evropske socijalne povelje da promoviše pristup stanovanju adekvatnog standarda, spriječi i smanji stanje beskućnosti s ciljem njegove postupne eliminacije i učini cijenu stanovanja dostupnom za one koji ne raspolažu adekvatnim resursima, ohrabruje činjenica da se na lokalnom nivou razvija sistem privremenog socijalnog stambenog zbrinjavanja u koji su uključene i readmisirane osobe.

IV INSTITUCIONALNI OKVIR ZA IMPLEMENTACIJU STRATEGIJE

Funkcionalan mehanizam koordinacije između državnih i entitetskih institucija uključenih u sistem readmisije uspostavljen je putem Koordinacionog vijeća za praćenje realizacije Strategije, Koordinacionog odbora za međuinstitucionalnu saradnju koje djeluje kao stručno i operativno tijelo Koordinacionog vijeća kao i kroz uspostavu kantonalnih koordinatora za readmisiju i

lokalnih readmisionih timova na lokalnom nivou čime su postavljene osnove za harmonizovan pristup u prihvatu i integraciji državljana koji su vraćeni u BiH po sporazumu o readmisiji.

Direktnu nadležnost za implementaciju Sporazuma o readmisija državljana BiH koji koji se nalaze u ilegalnom boravku u zemljama EU i drugim zemljama sa kojim BiH ima potpisane bilateralne sporazume ima **Ministarstvo sigurnosti BiH**. Sektor za imigraciju Ministarstva sigurnosti vrši provjere državljanstva i identiteta lica navedenih u zahtjevima za readmisiju putem ministarstava unutrašnjih poslova u BiH a u skladu sa odredbama Protokola o saradnji u efikasnijoj realizaciji sporazuma o readmisiji lica koja borave bez dozvola u drugim zemljama. Protokolom je detaljno regulisana procedura postupanja između potpisnica a njegovom implementacijom znatno se uticalo na poštivanje striktnih rokova predviđenih sporazumima o readmisiji. U slučajevima kada ne postoji zahtjev za readmisiju nego samo najava povratka a što se odnosi na lica koja posjeduju valjanu dokumentaciju (pasoš ili biometrijsku ličnu kartu), Ministarstvo obavještava Graničnu policiju i MLJPI kako bi se izvršio prihvati.

Granična policija BiH je upravna organizacija sa operativnom samostalnošću u sastavu Ministarstva sigurnosti koja, u skladu sa Zakonom o graničnoj policiji⁴², Zakonom o graničnoj kontroli⁴³ i drugim zakonima po kojima je dužna postupati, vrši granične provjere nad svim licima koja prelaze državnu granicu BiH radi odobravanja ulaska ili izlaska sa teritorije BiH, odnosno prelaska državne granice BiH. Po prijemu najave prihvata bh državljana po osnovu sporazuma o readmisiji od strane Ministarstva sigurnosti, GP BiH obavlja graničnu provjeru nad licem i u skladu sa članom 2. Protokola o saradnji u efikasnijoj realizaciji sporazuma o readmisiji osoba koje borave bez dozvole u drugim zemljama, obavještava MS o realizovanom prihvatu lica. Takođe, GP BiH daje podršku Ministarstvu za ljudska prava i izbjeglice na graničnom prelazu prilikom obavljanja intervjua, osigurava prostoriju za obavljanje intervjua, prisustvo službenika Granične policije tokom intervjua i prihvata osoba a, po zahtjevu MLJPI pruža i drugu podršku potrebnu za uspješnu realizaciju prihvata readmisiranih osoba u skladu sa Uputstvom o načinu privremenog zbrinjavanja bh državljana po osnovu sporazuma o readmisiji u okviru svojih nadležnosti.

Ministarstva vanjskih poslova BiH, posredstvom svojih diplomatsko-konzularnih predstavništava izdaje putni dokument potreban za povratak lica koje treba da bude prihvaćeno. U slučajevima kada ne postoje dokazi uslova za readmisiju nadležna diplomatska i konzularna predstavništva BiH, po zahtjevu, omogućavaju razgovor sa licem koje treba biti vraćeno s ciljem utvrđivanja njegovog državljanstva. Takođe, Ministarstvo putem Sektora za međunarodnopravne i konzularne poslove djeluje i kao posrednik između institucija nadležnih za primjenu Sporazuma po pitanju dogovora oko detalja koji se odnose na datum povratka, mjesto ulaska u BiH, moguću pratnju i druge detalje.

⁴² "Službeni glasnik BiH", br. 50/04, 27/07, 59/09 i 47/14

⁴³ "Službeni glasnik BiH", br. 53/09 i 54/10

Ministarstvo civilnih poslova je do stupanja na snagu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o ministarstvima i drugim organima uprave BiH⁴⁴, putem Sektora za rad, zapošljavanje, socijalnu zaštitu i penzije, primalo od Ministarstva sigurnosti zahtjeve za prihvata i smještaj lica koja se vraćaju po sporazumu o readmisiji. U slučajevima kada su se ti zahtjevi odnosili na maloljetnike, osobe sa psihičkim smetnjama ili osobe sa invaliditetom Ministarstvo je vršilo koordinaciju aktivnosti na prihvatu i smještaju sa organima entiteta i Brčko distrikta BiH nadležnim za socijalnu zaštitu i centrima za socijalni rad. Prihvata i zbrinjavanje državljanina koji se vraćaju u BiH po osnovu sporazuma o readmisiji je stavljeno u nadležnost MLJPI a Ministarstvo civilnih poslova ima nadležnost u oblasti državljanstva, upisa i evidencije građana, prijavljivanje prebivališta i boravišta, ličnih i putnih isprava. Takođe, ovo ministarstvo je nadležno za utvrđivanje osnovnih principa koordinacije aktivnosti, usklađivanje planova entitetskih vlasti i definisanje strategija na međunarodnom planu u područjima zdravstva i socijalne zaštite, nauke i obrazovanja kao i rada i zapošljavanja. MCP takođe koordinira projekte čiji su ciljevi usmjereni na unapređenje socijalne zaštite osjetljivih i socijalno ugroženih grupa i poboljšanje praćenje, izvještavanje i promociju ljudskih prava.

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH - Nakon što je dopunom člana 12. Zakona o ministarstvima i drugim tijelima uprave⁴⁵ MLJPI dobio nadležnost za prihvata i zbrinjavanje povratnika po sporazumu o readmisiji stvoreni su uslovi za jačanje kapaciteta Sektora za izbjeglice, raseljene osobe, readmisiju i stambenu politiku. Unutar Sektora djeluju četiri Odsjeka i to Odsjek za povratak, prihvata i koordinaciju rada centara za zbrinjavanje izbjeglica i povratnika po readmisiji, Odsjek za praćenje ostvarivanja prava izbjeglica, raseljenih osoba i povratnika, Odsjek za stambenu politiku i projekte i Odsjek za podršku rada Komisije za izbjeglice i raseljene osobe BiH.

Što se tiče nadležnosti za rješavanje pitanja readmisije na entitetskom nivou i u Brčko distriktu BiH ona je opredeljena kroz odgovarajuće dopune zakona i Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta.

U **Federaciji BiH** Federalno ministarstvo raseljenih osoba i izbjeglica je koordinirajuće tijelo za oblast readmisije. Federalno ministarstvo raseljenih osoba i izbjeglica kao koordinirajuća institucija po pitanju readmisije ostvaruje vertikalnu koordinaciju sa MLJPI, kroz saradnju u okviru Koordinacionog vijeća kao i koordinaciju sa jedinicama lokalne samouprave, kroz saradnju sa lokalnim readmisionim timovima i povjerenicima za prihvata i integraciju readmisionih osoba. Kada je u pitanju horizontalna koordinacija, Federalno ministarstvo raseljenih osoba i izbjeglica, ostvaruje saradnju u dva pravca i to kroz saradnju sa nadležnim federalnim ministarstvima kao što su Federalno ministarstvo zdravlja, Federalno ministarstvo rada i socijalne politike, Federalno

⁴⁴ „Službeni glasnik BiH”, br. 87/12

⁴⁵ „Službeni glasnik BiH”, br. 5/03, 42/03, 26/04, 42/04, 45/06, 88/07, 35/09, 59/09 i 103/09, 87/12, 6/13, 19/16

ministarstvo obrazovanja i nauke kao i kroz saradnju sa nadležnim kantonalnim institucijama putem imenovanih kantonalnih koordinatora za poslove readmisije.

Što se tiče zakonske regulative još uvijek nije došlo do dopune Zakona o federalnim ministarstvima i drugim tijelima federalne uprave kako se to predviđalo u vrijeme izrade Akcionog plana 2015-2018. godina, ali je izvršena dopuna Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta Federalnog ministarstvo raseljenih osoba i izbjeglica. Ovom dopunom popunjeno je nedostajuće radno mjesto stručni saradnik za neprofitno-socijano stanovanje i readmisiju u Sektoru za izgradnju i obnovu stambenih objekata raseljenih osoba, povratnika i izbjeglica, u Odsjeku za stvaranje uslova za povratak raseljenih osoba, povratnika, izbjeglica i readmisiju. U opisu poslova je između ostalog je i učešće u izradi Strategije za prihvata i integraciju BH državljana koji se vraćaju po osnovu sporazuma o readmisiji, izrada podzakonskih akata iz oblasti readmisije, vođenje evidencije o readmisiranim osobama, učešće u izradi programa i planiranju sredstava, izvještaja, analiza i sl.

U **Republici Srpskoj** je donesen novi Zakon o republičkoj upravi⁴⁶ kojim je ustanovljen Republički sekretarijat za raseljena lica i migracije (RSRLM) kao samostalna upravna organizacija koja obavlja upravne i druge stručne poslove koji se, između ostalog, odnose i na praćenje provođenja mjera migracione politike, predlaganje mjera radi postizanja pozitivnih efekata zakonitih migracija i suzbijanje nezakonitih migracija, reintegraciju državljana BiH koji se vraćaju u Republiku Srpsku po osnovu sporazuma o readmisiji, koordinaciju rada sa nadležnim organima i institucijama koje se bave poslovima raseljenih lica i izbjeglica i poslovima migracija, kontrolu ostvarivanja, poštovanja i unapređenja ljudskih prava izbjeglica, raseljenih lica i povratnika. RSRLM je, stupanjem na snagu Zakona o republičkoj upravi, preuzeo sve poslove iz nadležnosti Ministarstva za izbjeglice i raseljena lica koje je time prestalo da radi. Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta u Republičkom sekretarijatu za raseljena lica i migracije⁴⁷ ustanovljen je Sektor za migracije i poslove readmisije koji je nadležan za praćenje procesa migracija na prostoru RS, zaštitu ljudskih prava i reintegraciju državljana BiH koji se vraćaju po osnovu sporazuma o readmisiji, organizaciju njihovog primarnog prihvata, saradnju sa jedinicama lokalne samouprave koje prihvataju povratnike po osnovu readmisije kao i za sprovođenje planiranih aktivnosti na terenu radi uspješne reintegracije povratnika. Kada je u pitanju oblast migracija ovaj Sektor uspostavlja saradnju i koordinaciju sa organizacijama iz regiona kao i međunarodnim organizacijama koje se bave poslovima migracija. Sistematizacijom radnih mjesta u ovom Sektoru predviđena su radna mjesta pomoćnika direktora za migracije i poslove readmisije, načelnika odjeljenja za migracije i poslove readmisije, stručnog savjetnika za migracije i poslove readmisije, višeg stručnog saradnika za praćenje migracionih procesa i višeg stručnog saradnika za poslove readmisije. Kada je u pitanju vertikalna saradnja po pitanju readmisije RSRLM saraduje sa MLJPI u okviru Koordinacionog vijeća. Na nivou horizontalne

⁴⁶ „Službeni glasnik Republike Srpske”, br. 115/18

⁴⁷ „Službeni glasnik Republike Srpske”, br. 15/19

koordinacije RSRLM ostvaruje saradnju sa drugim entitetskim institucijama u čijoj su nadležnosti pitanja od značaja za povratnike po readmisiji i poslovi migracija i u tim institucionalnim relacijama RSRLM je prepoznat kao entitetski koordinator za pitanje readmisije. Posebno intenzivnu saradnju RSRLM ostvaruje sa Ministarstvom zdravlja i socijalne zaštite, Ministarstvom unutrašnjih poslova, Ministarstvom uprave i lokalne samouprave, Ministarstvom finansija, Crvenim krstom RS, Savezom opština i gradova RS kao i sa nevladinim organizacijama koje su uključene u rješavanje pitanja od značaja za readmisirane osobe.

Izmjene Zakona o javnoj upravi **Brčko distrikta BiH** kojim bi se zakonski uredila nadležnost za pitanja readmisije nisu izvršene ali je organizacionim planom Odjeljenja za raseljena lica, izbjeglice i stambena pitanja u dijelu koji se odnosi na djelokrug rada navedena i readmisija. Tako je navedeno da je Pododjeljenje za rješavanje stambenih potreba raseljenih lica, socijalnih kategorija stanovništva i obnovu stambenih jedinica povratnika, kao jedna od organizacionih jedinica Odjeljenja za raseljena lica, izbjeglice i stambena pitanja BD-a, nadležno za *“koordinaciju s nadležnim organima Bosne i Hercegovine i nadležnim organima i institucijama Brčko distrikta Bosne i Hercegovine po pitanju ponovnog prihvata i zbrinjavanja lica koja borave bez dozvole u drugim državama a koji se vraćaju u Brčko distrikt BiH po osnovu sporazuma o readmisiji”*. BD BiH takođe ostvaruje direktnu koordinaciju sa MLJPI kroz učešće u Koordinacionom vijeću. Na osnovu informacija o osobama koje se vraćaju na područje BD BiH a koje dostavlja MLJPI, lokalni readmisioni tim kojeg imenuje Gradonačelnik vrši terenske provjere i sačinjava socio-ekonomske upitnike na osnovu kojih se formira elektronska baza podataka sa osnovnim informacijama o readmisiranim osobama kao što je adresa prebivališta, da li su korisnici socijalne pomoći i sl. Odjeljenje za raseljena lica, izbjeglice i stambena pitanja Vlade BD ostvaruje saradnju po pitanju readmisije sa drugim odjeljenjima Vlade BD BiH putem nadležnog pododjeljenja.

Strategija za prihvata i integraciju bh državljana koji se vraćaju po osnovu sporazuma o readmisiji i Akcioni plan za period 2015-2018. godina nije se bavila uspostavom institucionalnog okvira za pitanja readmisije na kantonalnom nivou ali se u toku njene implementacije javila potreba da se kantoni uključe, s obzirom da se ostvarivanje socio-ekonomskih prava readmisiranih osoba najvećim dijelom realizuje preko kantonalnih institucija što je dovelo do imenovanja koordinatora za poslove readmisije u svim kantonima, koji je ujedno organ na kantonalnom nivou, nadležan za koordinaciju mjera i aktivnosti koje je potrebno poduzeti u cilju osiguranja uvjeta za prihvata, pratiti i privremeno zbrinjavanje readmisiranih osoba, a svoju koordinirajuću ulogu, u personalnom smislu, ostvaruje putem osobe koja je imenovana za obavljanje poslova koordinacije. U narednom periodu se očekuje da se, u kantonima gdje nadležna institucija ocjeni potrebnim, formiraju kantonalni readmisioni timovi koji će se baviti organizacijom svih potrebnih aktivnosti u vezi sa prihvatom državljana koji se vraćaju u BiH po sporazumu o readmisiji, a u čiji sastav treba da uđu predstavnici kantonalnih ministarstava nadležnih za oblasti unutrašnjih poslova, zdravstva i obrazovanja. **Institucije na kantonalnom nivou** koje su imenovale koordinate za poslove readmisije su:

1. Ministarstva zdravstva, rada i socijalne politike Unsko-sanskog Kantona
2. Ured za povratak raseljenih lica – prognanika i izbjeglica Posavskog kantona
3. Ministarstvo za rad, socijalnu politiku i izbjeglice Zeničko-dobojskog Kantona
4. Ministarstvo za rad, socijalnu politiku i povratak Tuzlanskog Kantona
5. Ministarstva za socijalnu politiku, zdravstvo, raseljena lica i izbjeglice Bosansko-podrinjskog Kantona
6. Ministarstvo prostornog uređenja, građenja, zaštite okoliša, povratka i stambenih poslova Srednjobosanskog Kantona
7. Uprava za prognanike i izbjeglice Hercegovačko-neretvanskog kantona
8. Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne skrbi Zapadnohercegovačkog kantona
9. Ministarstvo za rad, socijalnu politiku, izbjeglice i raseljena lica Kantona Sarajevo
10. Ministarstvo rada, zdravstva, socijalne skrbi i prognanih Kantona 10

U BiH je započeo proces osposobljavanja **jedinica lokalne samouprave** za prihvata i integraciju readmisiranih osoba putem uspostavljanja lokalnih readmisionih timova, organizovanja obuka za izradu lokanih akcionih planova (LAP) iz oblasti readmisije, obuka za izradu projekata integracije readmisiranih osoba, održavanja edukativnih radionica i seminara čime se stvaraju uslovi za uspostavu održivog sistema integracije readmisiranih osoba na lokalnom nivou. Strategijom 2015-2018 započet je proces uključivanja lokalnih zajednica u rješavanje problema readmisiranih osoba kroz uspostavljanje readmisionih timova koje vode predstavnici lokalne administracije dok članove timova delegiraju lokalne institucije i ustanove kao što su centri za socijalni rad, biro i za zapošljavanje, domovi zdravlja i policijske uprave. Na ovaj način se uspostavlja horizontalna koordinacija između različitih službi na lokalnom nivou i osigurava adekvatna podrška i asistencija readmisiranim osobama. U Loklanim zajednicama u kojima još uvijek nema potrebe za uspostavom lokalnih readmisionih timova, zbog malog broja readmisiranih osoba, imaju se povjerenici za readmisiju, kako bi na taj način lokalna zajednica mogla barem načelno da odgovori na izaove lokalne integracije readmisiranih osoba.

V OČEKIVANI REZULTATI

Polazeći od analize trenutnog stanja u oblasti prihvata i integracije državljana koji se vraćaju u BiH po sporazumu o readmisiji kao i rezultata koji su na tom polju postignuti kroz implementaciju Strategije 2015-2018, ustanovljena su strateška pitanja na koja je potrebno odgovoriti definisanjem jasnih specifičnih ciljeva i konkretnih aktivnosti za njihovu realizaciju. Rezultati ove Strategije će se pratiti na srednjoročnom i dugoročnom nivou.

Očekivani rezultati na **srednjoročnom planu** su određeni Akcionim planom za period 2020.-2023. godina, čija implementacija treba:

- omogućiti readmisiranim osobama odgovarajući pristup postojećem pravnom okviru, u cilju ostvarivanja pripadajućih prava;
- poboljša ranije uspostavljen sistem koordinacije između nadležnih institucija na državnom, entitetskom, kantonalnom i lokalnom nivou;
- ojača kapacitete nadležnih službi u jedinicama lokalne samouprave i nadležnih kantonalnih institucija kroz uspostavljanje radnih mjesta, obuke i redovno finansiranje;
- rezultirati uspostavom sistema za upravljanje podacima o readmisiji koji će biti u vlasništvu MLJPI, a omogućemo korištenje od strane svih uključenih aktera;
- da rezultira uspostavom readmisionih timova ili povjerenika za readmisiju u svim jedinicama lokalne samouprave u BiH;
- pruži adekvatnu i kontinuiranu obuku lokalnih readmisionih timova i povjerenika;
- osigura resurse u smislu kadrovske i materijalno-tehničke opremljenosti nadležnih službi u jedinicama lokalne samouprave kao i centara za socijalni rad;
- uspostavi evidenciju potreba readmisiranih osoba, sa njihovim socijalnim anamnezama od strane centara za socijalni rad kako bi se osigurale ciljane intervencije;
- osigura adekvatnu finansijsku podršku za posebne programe namijenjene readmisiranim osobama od strane jedinica lokalne samouprave (privremeni smještaj, samozapošljavanje, finansijsko-materijalna pomoć, itd.);
- da osigura adekvatno učešće nadležnih institucija svih nivoa vlasti u pogledu finansijske, materijalno-tehničke i stručne podrške jedinicama lokalne samouprave;
- da osigura objektivno informisanje i podizanje svijesti o značaju integracije readmisiranih osoba u jedinicama lokalne samouprave, kroz organizovanje sastanaka, konferencija, savjetovanja i promotivnih kampanja;
- da osigura pravovremeno informisanje readmisiranih osoba o njihovim pravima i načinima za ostvarivanje istih.

Od institucija na **državnom nivou**, koje su uključene u postupak readmisije, očekuje se da, uz finansijsku i stručnu pomoć, uspostavi sistem za upravljanje podacima o readmisiji, čiji je cilj podrška radu svim učesnicima koji su uključeni u poslove readmisije a naročito donosiocima odluka od značaja za readmisirane osobe. Sistem će omogućiti evidentiranje readmisiranih osoba, monitoring realizacije aktivnosti, bržu komunikaciju između ključnih aktera, kao i podršku projektima usmjerenim na rješavanje potreba readmisiranih osoba. Korisnici ovog sistema biće akteri svih nivoa vlasti u BiH s tim da će MLJPI kreirati informacije o državljanima koji su vraćeni u BiH po osnovu sporazuma o readmisiji nakon provjere sa IDDEEA, entitetske i kantonalne institucije će imati mogućnost uvida u informacije dok će jedinice lokalne samouprave, nakon provjere dobijenih informacija na terenu, imati mogućnost da ih dopune ukoliko je potrebno. Očekuje se da će uspostava ovog informacionog sistema unaprijediti i olakšati protok informacija o readmisiranim osobama od momenta prijema informacija od strane MS i GP, preko odgovarajućih provjera od strane entitetskih i lokalnih institucija do lokalnih readmisionih timova zaduženih za sprovođenje i praćenje aktivnosti na integraciji readmisiranih osoba. Pored

navedenog, MLJPI će nastaviti sa aktivnostima vezanim za provođenje programa obuka i edukacija iz oblasti readmisije, jačati međunarodnu i regionalnu saradnju i razviti komunikacionu strategiju s ciljem promocije Strategije i Akcionog plana.

Kako se integracija readmisiranih osoba odvija na lokalnom nivou, neophodno je na **višim nivoima** upotrijebiti postojeći pravni okvir koji tretira pitanje readmisije na način da se zakonski uredi jasna nadležnost za ovu oblast. Ovo se odnosi na dopune Zakona o federalnim ministarstvima i drugim tijelima federalne uprave kada su u pitanju odredbe o nadležnosti federalnih ministarstava i Zakona o javnoj upravi Brčko distrikta BiH kada su u pitanju odredbe o nadležnosti odgovarajućeg Odjeljenja Vlade Brčko distrikta BiH. Nadalje, potrebno je, u skladu sa nadležnostima, dopuniti entitetske zakone i zakon BD BiH o raseljenim osobama i povratnicima kako bi u tim zakonima readmisirane osobe dobile status povratnika, a time i pripadajuća prava koja proističu iz tog statusa.

Od **kantonalnog nivoa**, u narednom periodu, se očekuje da se nadležne kantonalne institucije aktivno uključe u provedbu programa i mjera usmjerenih na prihvatanje i integraciju državljanina BiH koji se vraćaju u BiH po sporazumu o readmisiji. Ovaj proces je započeo u periodu implementacije Strategije 2015-2018 imenovanjem kantonalnih koordinatora, koji su ujedno organi na kantonalnom nivou, nadležni za koordinaciju mjera i aktivnosti koje je potrebno poduzeti u cilju osiguranja uvjeta za prihvatanje, prapat i privremeno zbrinjavanje readmisiranih osoba, a svoju koordinirajuću ulogu, u personalnom smislu, ostvaruju putem osoba koje su imenovane za obavljanje poslova koordinacije, što između ostalog, podrazumijeva preuzimanje zahtjeva za prihvatanje državljanina BiH koji se vraćaju u BiH po osnovu sporazuma o readmisiji, koji se vraćaju na teritoriju kantona, uspostavljanje komunikacije i koordinacije sa kantonalnim institucijama u čijoj su nadležnosti pitanja od značaja za readmisirane osobe, saradnju sa nadležnim ustanovama i službama po pitanju utvrđivanja plana potreba readmisiranih osoba, predlaganje planova potreba sa prijedlogom programa i mjera za odgovarajuću socio-ekonomsku asistenciju, priprema izvještaja o procesu integracije readmisiranih osoba i niza drugih mjera i aktivnosti. Očekuje se da, u kantonima gdje nadležne kantonalne institucije odluče da je to neophodno, kantonalni koordinatori budu nosioci aktivnosti na formiranju kantonalnih readmisionih timova u čiji sastav bi trebali ući predstavnici kantonalnih ministarstava nadležnih za oblasti unutrašnjih poslova, socijalne i zdravstvene zaštite, rada i zapošljavanja i obrazovanja.

Ova Strategija treba da stvori pretpostavku da se u **jedinicama lokalne samouprave**, na kvalitetan i organiziran način rješavaju problemi sa kojima se readmisirane osobe suočavaju. Lokalne zajednice treba da su osposobljene za aktivno uključivanje u sistem prihvatanja i integracije, a dugoročno i osposobljene da, u saradnji sa nadležnim institucijama na lokalnom, kantonalnom, entitetskom i državnom nivou, efikasno rješavaju sve aspekte integracije readmisiranih osoba. Prvi korak u tom smjeru je puna informisanost nadležnih službi na lokalnom nivou o procesu readmisije i migracionim kretanjima u BiH i organizacija adekvatnih obuka službenika. Takođe, u periodu implementacije Akcionog plana 2020-2023, inicirat će se uspostava lokalnih readmisionih timova

ili povjerenika za readmisiju u svim jedinicama lokalne samouprave u BiH u kojima to nije učinjeno. Postojeći lokalni readmisioni timovi trebaju redovno revidirati svoje akcijske planove a novouspostavljeni donijeti nove uz izradu akata kojima će biti uređena pitanja privremenog smještaja readmisiranih osoba po principima neprofitnog socijalnog stanovanja i izrađeni projekti socijalne i ekonomske integracije readmisiranih osoba.

Iako su **nevladine organizacije** uključene u osiguranje pristupa pravima readmisiranih osoba očekuje se dalje razvijanje saradnje na lokalnom nivou, s ciljem snažnijeg angažovanja nevladinog sektora u nastojanja da se unaprijedi stepen socijalne uključenosti. Ovo se planira postići kroz konkretne programe i projekte pomoći koje provodi nevladin sektor kao i kroz aktivnosti posredovanja između jedinica lokalne samouprave i potencijalnih donatora kako bi se identifikovali i pripremili projekti integracije readmisiranih osoba i obezbijedili finansijski izvori za njihovu realizaciju. Nevladin sektor se treba značajnije uključiti u proces donošenja odluka na svim nivoima vlasti i dati doprinos u pripremi propisa i strateških dokumenata kroz uspostavljanje mehanizama komunikacije i saradnje državnih, entitetskih i kantonalnih organa uprave i nevladinog sektora. Takođe, nevladin sektor može doprinijeti amortizaciji negativnih efekata fragmentiranog pravnog i institucionalnog okvira u BiH kroz posredovanje između lokalne zajednice i viših nivoa vlasti. Segmenti integracije readmisiranih osoba u kojima se očekuje uključenost nevladinog sektora su psihosocijalna pomoć, besplatna pravna pomoć i zastupanje. Dosadašnja iskustva nevladinog sektora u radu sa readmisiranim osobama a posebno sa ranjivim grupama, njihova mobilnost i fleksibilnost kao i pravovremeno djelovanje na potrebe ugroženih grupa mogu djelovati kao produžena ruka centrima za socijalni rad a široka lepeza usluga koje pruža nevladin sektor mogu olakšati proces integracije readmisiranih osoba u lokalne zajednice. S obzirom da određeni broj readmisiranih osoba nema informacije o procedurama u zemljama u kojima su tražili azil kao ni o pravima i obavezama koje ih čekaju nakon povratka u BiH, nevladine organizacije mogu doprinijeti adekvatnom informisanju i na taj način smanjiti rizik od dodatne diskriminacije i kršenja ljudskih prava. Takođe, angažman nevladinih organizacija treba proširiti i na podizanje znanja i kapaciteta institucija i službi na lokalnom nivou što podrazumijeva i razmjenu najboljih iskustava iz prakse jedinica lokalne samouprave koje su već obezbjedile neke uslove i kapacitete za integraciju readmisiranih osoba. Posebno značajna uloga nevladinog sektora se očekuje kroz njihovo sistemsko uključivanje u proces donošenja odluka kroz uspostavljene mehanizme komunikacije i saradnje sa nadležnim institucijama, učešćem u različitim tijelima, učešćem u pripremi propisa i strateških dokumenata.

Strateškim projektima će se olakšati, unaprijediti i dalje ojačati svi aspekti vezani za uspostavljanje funkcionalnog sistema integracije državljana BiH koji se vraćaju u BiH po osnovu sporazuma o readmisiji, a oni obuhvataju sljedeće:

1. **Ekonomsko osnaživanje državljana BiH koji se vraćaju u BiH po osnovu sporazuma o readmisiji** - Ekonomsko osnaživanje readmisiranih osoba osnovni je preduslov za smanjenje

sekundarnih migracija i uslov za ostvarivanje socijalnih i drugih prava. Uzimajući u obzir nepovoljno stanje na tržištima rada u BiH kao i činjenicu da readmisirane osobe uglavnom spadaju u kategoriju teško zapošljivih osoba, projekti ekonomskog osnaživanja dobijaju na svom značaju. U skladu sa svojim nadležnostima MLJPI je započelo pilot projekat ekonomskog osnaživanja readmisiranih osoba u 25 jedinica lokalne samouprave u kojima su uspostavljeni lokalni readmisioni timovi kojim se želi promovisati održivost na individualnom i lokalnom nivou. Održivost na individualnom nivou podrazumijeva dostavu inicijalne pomoći posebno ugroženim domaćinstvima kao i pomoć pri zapošljavanju ili samozapošljavanju. Ove vrste interventnih pomoći za cilj imaju da kod korisnika razviju kapacitete za kontinuirano ostvarivanje prihoda a za ostvarivanje tog cilja ključnu ulogu imaju jedinice lokalne samouprave od kojih se očekuje da, putem lokalnih readmisionih timova, aktivno učestvuju u ekonomskom osnaživanju readmisiranih osoba kroz pružanje socijalno-ekonomske podrške. Socio-ekonomska integracija readmisiranih osoba ne može biti uspješna bez izgradnje kapaciteta na lokalnom nivou tako da postojeći projekat ekonomskog osnaživanja obuhvata obuke lokalnih readmisionih timova kako bi bili osposobljeni da efikasno vode aktivnosti na socio-ekonomskoj integraciji. Ovakav pristup osigurava održivost na lokalnom nivou.

Posebna vrijednost projekta ekonomskog osnaživanja readmisiranih osoba leži u činjenici da se za sve readmisirane osobe izrađuju socio-ekonomski kartoni (SEC) koji sadrže podatke o broju i strukturi readmisiranih osoba, stepenu njihove ugroženosti, imovinskom, obrazovnom i zdravstvenom statusu, spolnoj strukturi kao i podaci o pripadnosti radno sposobnim kategorijama. Podaci koji se prikupe putem navedenih kartona predstavljaju osnovu za utvrđivanje kriterija koji će olakšati socio-ekonomsku podršku povratnicima što je MLJPI uzeo u obzir pri izradi Pravilnika o načinima podrške državljanima BiH koji su vraćeni u BiH po osnovu sporazuma o readmisiji. Ovaj je Pravilnik namijenjen lokalnim administracijama kako bi kod procjene i dodjele ekonomske pomoći postupali na jednoobrazan način. Očekuje se da iskustva stečena implementacijom ovog projekta budu iskorištena pri uspostavi istog ili sličnog sistema ekonomskog osnaživanja i u drugim jedinicama lokalne samouprave kako bi se osigurao standardizovan, usklađen i efikasan sistem integracije readmisiranih osoba. Najveći broj potencijalnih korisnika projekta socio-ekonomskog osnaživanja pripada romskoj populaciji koja spada u grupu „teško zapošljivih osoba“. Rješenje problema ove populacije prevazilazi okvire ovog projekta i zahtijeva uključivanje nadležnih institucija svih nivoa a naročito onih jedinica lokalne samouprave sa velikim brojem Roma koji su vraćeni u BiH po osnovu sporazuma o readmisiji.

2. Sistem za upravljanje podacima o readmisiji

Funkcionalan, efikasan i održiv informacioni sistem uključuje sve one podatke koji su od važnosti za adekvatnu asistenciju readmisiranim osobama a naročito za planiranje aktivnosti na socio-ekonomskoj integraciji istih od strane jedinica lokalne samouprave. Upotreba informacionog sistema predstavlja strateški cilj u srednjoročnom planskom periodu

obuhvaćenom Akcionim planom 2020-2023. godina, a koji je u funkciji jačanja sistema koordinacije između nadležnih institucija i službi svih nivoa vlasti. Podaci iz informacionog sistema su vlasništvo MLJPI, a sadrži osnovne lične podatke o readmisiranim licima koje Ministarstvo sigurnosti BiH dostavlja Ministarstvu za ljudska prava i izbjeglice BiH. Podaci se nadalje ustupaju na korištenje ključnim institucijama i lokalnim zajednicama. Pristup samim podacima se osigurava kroz nesmetan pristup sistemu putem web preglednika sa pripadajućim korisničkim imenima i pristupnim lozinkama. Entitetski i kantonalni organi uprave imaju pristup ovom sistemu radi sagledavanja stanja iz ove oblasti, kreiranja izvještaja, analiza i programa pomoći, kao i redovnih statističkih pregleda za vlastite potrebe, dok lokalne zajednice unose podatke o socio-ekonomskoj anamnezi readmisiranih lica. Za korištenje sistema za upravljanje podacima o readmisiji Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH izradilo je Uputstvo o načinu korištenja. Uspostava sistema za upravljanje podacima o readmisiji predstavlja dodatnu vrijednost cijelog procesa readmisije u svrhu socio-ekonomskog osnaživanja državljana BiH koji se vraćaju u BiH po osnovu sporazuma o readmisiji.

3. Privremeni smještaj po modelu neprofitnog socijalnog stanovanja

Readmisirane osobe koje nemaju rješeno stambeno pitanje smještaju se u stambene jedinice koje je MLJPI, iz aktivnih projekata pomoći od strane Vlada prijateljskih zemalja i međunarodnih osiguralo za ove potrebe. Analiza podataka iz socio-ekonomskih kartona koji su izrađeni kroz projekat ekonomskog osnaživanja readmisiranih osoba govori da je mali broj onih kojima je potrebna pomoć u privremenom smještaju ali da određen broj njih živi u stambeno neuslovnim objektima. Ovaj bi se problem trebao rješavati kroz sanaciju i opremanje neuslovnih stambenih jedinica ali i kroz ekonomsko osnaživanje readmisiranih osoba čime bi se, kroz sinergiju dva projekta, postigli bolji rezultati.

4. Tematske edukacije

Prihvat i socio-ekonomska integracija readmisiranih osoba nije moguća bez adekvatnih kapaciteta, prije svega na lokalnom nivou ali i svih institucija koje su uključene u proces readmisije. Očekuje se nastavak obuka lokalnih readmisionih timova započetih u prethodnom periodu što podrazumijeva izradu novih lokalnih akcionih planova usklađenih sa Akcionim planom 2020-2023. godina, kao i reviziju postojećih. Informisanost o procesu readmisije kao i upoznavanje sa izazovima u oblasti migracija koji su po svom obimu takvi da zahtjevaju aktivno uključivanje svih nivoa vlasti u njihovo rješavanje zahtijevaju posebne edukacije svih aktera uključenih u ove procese a posebno kantonalnih i lokalnih administracija. U tom smislu se očekuje organizacija tematskih edukacija kroz koje će se kantonalni readmisioni timovi, lokalni readmisioni timovi i povjerenici adekvatno osposobljavati da, putem horizontalne i vertikalne koordinacije, efikasno i pravovremeno odgovore na sve potrebe readmisiranih osoba.

VI CILJEVI

Na osnovu analize stanja u oblastima prihvata i integracije readmisija readmisiranih osoba, utvrđenog nivoa implementacije Strategije 2015-2018, konsultacija izvršenih sa nadležnim institucijama svih nivoa vlasti koje su učestvovala u izradi ove Strategije i uzimajući u obzir obaveze koje je BiH preuzela iz Mape puta za liberalizaciju viznog režima i Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, utvrđeni su i definisani slijedeći strateški ciljevi Strategije o prihvatu i integraciji državljana Bosne i Hercegovine koji se vraćaju u Bosnu i Hercegovinu po osnovu sporazuma o readmisiji:

- 1. U Bosni i Hercegovini je uspostavljen funkcionalan, transparentan i održiv sistem prihvata i integracije državljana BiH koji se vraćaju u BiH po osnovu sporazuma o readmisiji;**
- 2. Jedinice lokalne samouprave u Bosni i Hercegovini su osposobljene da efikasno odgovore na izazove socio-ekonomske integracije državljana BiH koji se vraćaju u BiH po osnovu sporazuma o readmisiji i daju doprinos jačanju sistema.**

U toku implementacije Strategije 2015-2018 je započeo proces osposobljavanja jedinica lokalne samouprave za prihvata i integraciju državljana koji se vraćaju u BiH po osnovu sporazuma o readmisiji putem organizovanja obuka za izradu lokanih akcionih planova (LAP) iz oblasti readmisije, obuka za izradu projekata integracije readmisiranih osoba, održavanja edukativnih radionica i seminara čime su stvoreni uslovi za uspostavu održivog sistema prihvata na lokalnom nivou. Sa ovom praksom će se nastaviti i kroz implementaciju ove Strategije odnosno Akcionog plana za period 2020-2023. godina

Definisani strateški ciljevi će se realizovati kroz dugoročne i srednjoročne planske periode, a specifični ciljevi čija je implementacija planirana za srednjoročno razdoblje od 2020. do 2023. godine su sljedeći:

- 1. Poboljšanje statusa državljana BiH koji se vraćaju u BiH po osnovu sporazuma o readmisiji kroz unapređenje zakonodavnog okvira i osiguranje pravne podrške i zaštite prava readmisiranih osoba**

Pravni okvir u BiH ne prepoznaje readmisirane osobe kao posebnu kategoriju osoba koja je u potrebi. Kako se u BiH sva prava ostvaruju isključivo po osnovu pripadnosti kategoriji koja je zakonom utvrđena i na osnovu koje osoba koja ispunjava kriterije dobija određeni status, državljani koji se vraćaju u BiH po osnovu sporazuma o readmisiji se često susreću sa problemima koje ne mogu riješiti na adekvatan način, a tiču se pristupa određenim socio-ekonomskim pravima. Prema Zakonu o raseljenim licima, povratnicima i izbjeglicama u Republici Srpskoj⁴⁸ povratnik

⁴⁸ „Službeni glasnik Republike Srpske”, br. 42/05, 52/12

je “državljanin BiH, koji se kao izbjeglica iz inostranstva, odnosno raseljeno lice u BiH, vratio na teritoriju RS, u svoje ranije prebivalište, kao i raseljeno lice koje je nadležnom organu izrazilo volju za povratak i u procesu je povratka” a prema Zakonu o raseljenim licima i povratnicima u Federaciji BiH i izbjeglicama iz Bosne i Hercegovine⁴⁹ povratnik je “izbjeglica iz Bosne i Hercegovine ili raseljeno lice koje je nadležnom organu izrazilo volju za povratak u ranije prebivalište i koje je u procesu tog povratka, kao i izbjeglica iz Bosne i Hercegovine i raseljeno lice koje se vratilo u svoje ranije prebivalište”. Readmisirane osobe se nalaze u istom položaju kao i povratnici definisani navedenim zakonima, imaju iste obaveze po pitanju prijave povratka i pribavljanja odgovarajućih dokumenata pa bi bilo logično da im se dodijele i ista prava koja imaju povratnici definisani ovim zakonima. Dok se ne izvrše dopune navedenih zakona kao i zakona kojima su regulisane oblasti socijalne i zdravstvene zaštite i osiguranja, odredbe kojima su regulisana prava povratnika i način njihovog ostvarivanja se trebaju primjenjivati i na readmisirane osobe *mutatis mutandis*.

2. Unapređenje sistema koordinacije i jačanje kapaciteta u oblasti prihvata i integracije državljana BiH koji se vraćaju u BiH po osnovu sporazuma o readmisiji

Kao rezultat realizacije ciljeva Strategije 2015-2018 koji su se odnosili na uspostavu sistema koordinacije između institucija s ciljem harmonizovanog pristupa u oblasti prihvata i integracije readmisiranih osoba i uspostavu i jačanje institucionalnih kapaciteta u BiH s ciljem pružanja adekvatne asistencije readmisiranim osobama uspostavljeno je Koordinaciono vijeće za praćenje realizacije Strategije. Institucije državnog i entitetskog nivoa nadležne za prihvata državljana BiH koji se vraćaju u BiH po osnovu sporazumu o readmisiji, kao članovi Vijeća, na ovaj način ostvaruju koordinaciju po pitanju prihvata readmisiranih osoba ali je u taj sistem koordinacije neophodno uvesti i druge institucije od posebne važnosti, kao što su nadležne institucije za ostvarivanje prava na entitetskom nivou. Nakon prihvata readmisirane osobe fokus je na njihovoj punoj integraciji u lokalnu zajednicu, a uzimajući u obzir činjenicu da su za pitanja od značaja za integraciju readmisiranih osoba nadležni niži nivoi vlasti kao i činjenicu da integraciju mogu garantovati samo institucije koje za to imaju kapacitete, preduslov za realizaciju svih ciljeva ove Strategije je jačanje postojećih kapaciteta svih nadležnih institucija i drugih ključnih aktera. Jačanje kapaciteta nadležnih institucija podrazumijeva, između ostalog, dopunu postojećeg zakonodavnog okvira kako bi se jasno utvrdile obaveze nadležnih institucija u oblasti prihvata i integracije državljana BiH koji se vraćaju u BiH po osnovu sporazuma o readmisiji i uspostavili odgovarajući mehanizmi za zaštitu ljudskih prava. Pored ovoga, neophodno je osigurati redovnu edukaciju i informisanje zaposlenih u nadležnim institucijama i obezbijediti odgovarajuću materijalno-tehničku opremljenost nadležnih institucija i službi. Aktivnosti predviđene u okviru ovog cilja usmjerene su na dogradnju sistema koordinacije koji je uspostavljen u prethodnom periodu, kao i na jačanje kapaciteta za prihvata i integraciju readmisiranih osoba na nižim nivoima vlasti.

⁴⁹ „Službene novine Federacije BiH” br. 15/05

3. Osiguranje pune socio-ekonomske uključenosti državljana BiH koji se vraćaju u BiH po osnovu sporazuma o readmisiji

Adekvatan sistem socijalne zaštite koji je usmjeren na pružanje pomoći najugroženijem dijelu stanovništva doprinosi stabilnosti svake države. Kao potencijalni kandidat za članstvo u EU, BiH treba svoje socijalne politike fokusirati na proces socijalnog uključivanja kako bi se domaće prakse uskladile s politikama Evropske unije. Strateški ciljevi u oblasti socijalnog uključivanja podrazumijevaju da socijalne politike u BiH budu u funkciji zapošljavanja, poboljšanja položaja porodica s djecom, poboljšanja obrazovanja i zdravstvene zaštite, poboljšanja položaja osoba s invaliditetom i poboljšanja penzione politike. Sve navedene oblasti trenutno su pod nekom vrstom reformi koje se sprovode sa više ili manje uspjeha. Realizacijom ovog specifičnog cilja, pored osiguranja socio-ekonomske uključenosti readmisiranih osoba, daje se doprinos ukupnim politikama usmjerenim na razvoj sistema socijalne uključenosti u BiH. Sve aktivnosti koje su definisane u okviru ovog cilja trebaju doprinijeti implementaciji postojećih reformi u oblastima obrazovanja, socijalne i zdravstvene zaštite tako da je ovaj cilj u funkciji opštih reformskih procesa koji se odvijaju u BiH.

4. Uspostavljanje Sistema za upravljanje podacima o readmisiji

Cilj uspostavljanja Sistema za upravljanje podacima o readmisiji je podrška svim učesnicima koji rade na poslovima prihvata i zbrinjavanja državljana BiH koji se vraćaju u BiH po osnovu sporazuma o readmisiji. Ovaj se cilj logično naslanja na prethodni jer je u funkciji, prije svega, unapređenja sistema koordinacije između svih aktera u oblasti readmisije. Sistem je širi pojam od baze podataka o readmisiranim osobama jer obuhvata evidentiranje državljana BiH koji se vraćaju u BiH po sporazumu o readmisiji, monitoring njihovog uključivanja u lokalnu zajednicu, komunikaciju i notifikaciju između korisnika sistema i izvještavanje. Korisnici ovog sistema trebaju biti sve institucije i službe od državnog do lokalnog nivoa koje su uključene u poslove prihvata i integracije readmisiranih osoba. Vlasnik nad sistemom će biti MLJPI, a isti će u korisničkom smislu biti dostupan putem veb aplikacije svim uključenim institucijama i ustanovama. Jedinicama lokalne samouprave će biti omogućeno da kontrolišu podatke i iste dopunjavaju, u skladu sa nalazima sa terena. Korištenje informacija o broju državljana BiH koji su vraćeni u BiH po osnovu sporazuma o readmisiji, kao i o njihovom statusu uslov je za pravovremeno angažovanje nadležnih službi i pružanje adekvatne asistencije, dok precizni i sistematizovani podaci o socio-ekonomskom statusu, omogućava izradu analiza, planiranje potreba, s ciljem pune integrisanosti readmisiranih osoba u lokalne zajednice.

5. Uspostavljanje sistema promocije, praćenja i izvještavanja o implementaciji Strategije

Neinformisanost i nedostatak znanja o obavezama koje je BiH preuzela potpisivanjem SSP, a koje se odnose na readmisiju, predstavljali su neke od razloga za sporu realizaciju određenih ciljeva definisanih Strategijom 2015-2018. Kako bi se izbjegli isti ili slični propusti kada je u pitanju implementacija ove Strategije, MLJPI će, u suradnji sa entitetskim i drugim partnerima razviti komunikacionu strategiju s ciljem promocije ove Strategije. Aktivnosti koje će se poduzimati u okviru komunikacione strategije biće usmjerene na informisanje lokalnih aktera i readmisiranih osoba o ciljevima Strategije a naročito o projektima koji se provode u okviru Akcionog plana a od velikog su značaja readmisiranim osobama kao što je ekonomsko osnaživanje i privremeni smještaj po modelu neprofitnog socijalnog stanovanja. Praćenje i izvještavanje o realizaciji aktivnosti definisanih Akcionim planom uključuje analizu stanja u oblastima od značaja za državljane BiH koji su vraćeni u BiH po osnovu sporazuma o readmisiji i utvrđivanje stepena realizacije aktivnosti koje su definisane u okviru specifičnih ciljeva kako bi se izrada narednih akcionih planova zasnivala na realnim osnovama. Izvještaji zasnovani na kriterijima monitoringa kao što su relevantnost, efikasnost, efektivnost, uspjeh i održivost dovest će do bolje procjene potreba readmisiranih osoba. Praćenje realizacije ciljeva definisanih Strategijom vršiće MLJPI kontinuirano a izvještaji o realizaciji pripremaće se na godišnjem nivou i prezentirati Vijeću ministara radi usvajanja. Na osnovu realnih izvještaja stvorit će se uslovi da se Strategija, ako je to potrebno, prilagodi novim kvalitetnijim rješenjima koje zahtijeva promjenjena situacija na terenu.

VII VIZIJA

Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH u suradnji sa nadležnim entitetskim, kantonalnim i lokalnim organima vlasti teži uspostavi funkcionalnog, transparentnog i održivog sistema prihvata i integracije državljana BiH koji se vraćaju u BiH po osnovu sporazuma o readmisiji. Uspostavljeni mehanizam insitucionalne koordinacije koji se proteže od državnog do lokalnog nivoa uključenosti biće zaokružena uključenjem lokalnih zajednica na čitavom prostoru BiH. Neke lokalne zajednice će imati punu razinu uključenosti, to jest, u tim lokalnim zajednicama će biti imenovani Lokalni readmisioni timovi i usvojeni Lokalni akcioni planovi za oblast readmisije, a neke lokalne zajednice će biti uključene na razini imenovanja povjerenika za pitanje readmisije. Ova različita organizaciona struktura u lokalnim zajednicama ovisi od broja readmisiranih osoba koje su registrirane u konkretnoj lokalnoj zajednici.

Već sada je primijećeno da se u nekim lokalnim zajednicama, organizacione strukture, koje su uspostavljene za potrebe readmisije, bave i nekim drugim migracijskim tokovima i trendovima koji se odnose na državljane Bosne i Hercegovine:

1. Obaveza prihvata i integracije državljana BiH koji se vraćaju u BiH po osnovu sporazuma o readmisiji proističe iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, kao i iz Mape puta za liberalizaciju viznog režima sa zemljama Šengena;

2. Osiguranje pripadajućih prava za izbjeglice iz BiH i raseljene osobe proističe iz Aneksa VII Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, u okviru kojeg se realiziraju kapitalni projekti i programi;
3. Urbanizacija Roma, kao najdominatnije nacionalne manjine u BiH, proističe iz „Akcionog plana Bosne i Hercegovine za rješavanje problema Roma u oblastima zapošljavanja, stambenog zbrinjavanja i zdravstvene zaštite“, u okviru kojeg se realiziraju kapitalni projekti iz najvažnijih oblasti, koje doprinose unaprjeđenju sveukupnog položaja Roma u BiH;
4. Intenziviranje saradnje s dijasporom BiH, a s ciljem njihovog doprinosa razvoju BiH na različitim poljima, te sistematsko jačanje komunikacije i kapaciteta institucija BiH, proističe iz Strategije vanjske politike BiH 2018 - 2023. U tom smislu, posebno je važno otvoriti prostor za brzu i efikasnu razmjenu informacija o potencijalima dijaspore te o obostranoj koristi i mogućnostima saradnje u različitim oblastima razvoja Bosne i Hercegovine;
5. Obaveza definisanja integracijskih olakšica za strance kojima je u azilantskom postupku priznat status izbjeglice ili status supsidijarne zaštite u BiH, proističe iz Zakona o azilu, a koji podrazumijeva obavezu institucija na svim razinama, da za ovu kategoriju, osigura sva ekonomska i socijalna prava pod istim uvjetima kao i za državljane BiH.

U cilju pune profesionalizacije kadrova, tehničke osposobljenosti, te opće racionalizacije resursa, uspostavljenih u okviru procesa prihvata i integracije državljana BiH koji se vraćaju u BiH po osnovu sporazuma o readmisiji, nije izvan realnih okvira i očekivanja da se u najskorijoj budućnosti, ti resursi stave u funkciju otklanjanja uzroka i posljedica kako prisilnih, tako i dobrovoljnih migracija državljana BiH.

AKCIONI PLAN

2020 - 2023

STRATEŠKI CILJEVI:

1. U BOSNI I HERCEGOVINI JE USPOSTAVLJEN FUNKCIONALAN, TRANSPARENTAN I ODRŽIV SISTEM PRIHVATA I INTEGRACIJE DRŽAVLJANA BiH KOJI SE VRAĆAJU U BiH PO OSNOVU SPORAZUMA O READMISIJI
2. JEDINICE LOKALNE SAMOUPRAVE U BOSNI I HERCEGOVINI SU OSPOSOBLJENE DA EFIKASNO ODGOVORE NA IZAZOVE SOCIO-EKONOMSKE INTEGRACIJE DRŽAVLJANA BiH KOJI SE VRAĆAJU U BiH PO OSNOVU SPORAZUMA O READMISIJI I DAJU DOPRINOS JAČANJU SISTEMA

SPECIFIČNI CILJ 1		Poboljšan status državljana BiH koji se vraćaju u BiH po osnovu sporazuma o readmisiji kroz unapređenje zakonodavnog okvira i osiguranje pravne podrške i zaštite prava readmisiranih osoba																		
Br.	Aktivnost	Nositelj aktivnosti	Saradnja	Rok za realizaciju												Indikator	Izvor finansiranja			
				2020			2021			2022			2023							
1.	Pripremiti nacрте zakona o dopunama entitetskih i kantonalnih zakona o raseljenim osobama i povratnicima	Entitetske i kantonalne Vlade	FMROI, RSRLM i nadležna kantonalna ministarstva																Bh državljani koji se vraćaju u BiH po osnovu sporazuma o readmisiji obuhvaćeni odredbama zakona	Budžeti entiteta i kantona
2.	Usvojiti dopune entitetskih i kantonalnih zakona o raseljenim osobama i povratnicima	Parlament FBiH, NS RS i kantonalne skupštine	Entitetske i kantonalne Vlade																Usvojene dopune entitetskih i kantonalnih zakona	Budžeti entiteta i kantona
3.	Usvojiti izmjene i dopune Zakona o federalnim ministarstvima i drugim tijelima federalne uprave	FMROI	Vlada FBiH																Usvojene dopune Zakona o federalnim ministarstvima i drugim tijelima federalne uprave	Budžet FBiH
4.	Pripremiti dopune Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji kroz unošenje	kantonalne institucije nadležne	FMROI i ostale kantonalne institucije				x	x	x										Pripremljene izmjene i dopune Pravilnika o	Budžeti kantona i Donatorska sredstva

	za korisnike na lokalnom nivou																			baze podataka; broj obučenog osoblja	Budžet institucija BiH	
6.	Unaprijediti sistem prikupljanja, analize i razmjene podataka iz oblasti readmisije	MLJPI	MoS, GP BiH				x													x	Izrađena metodologija prikupljanja, analize i razmjene podataka iz oblasti readmisije	Budžet institucija BiH Donatorska sredstva

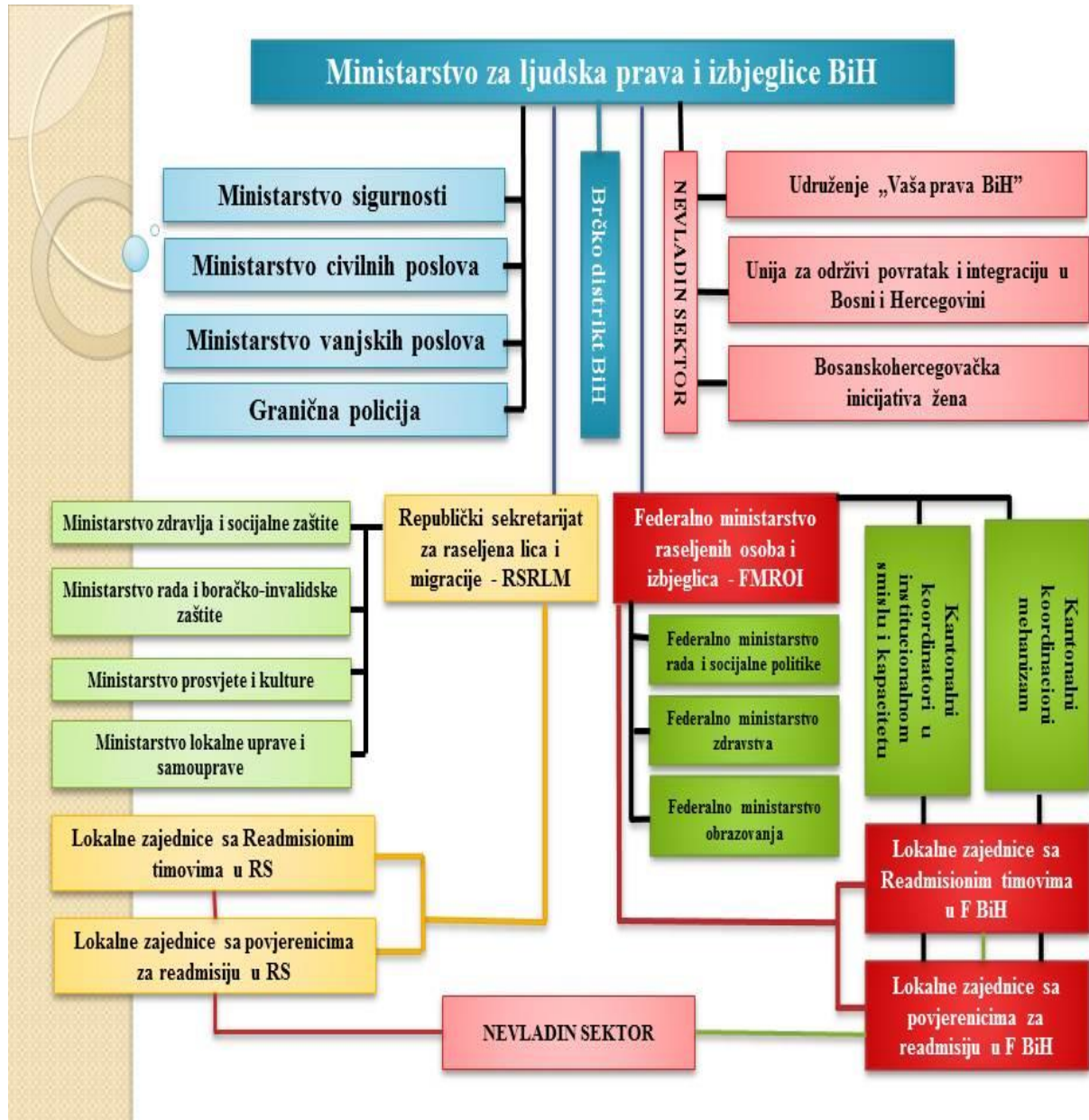
SPECIFIČNI CILJ 5		Uspostavljen sistem promocije, praćenja i izvještavanja o implementaciji Strategije																					
Br.	Aktivnost	Nositelj aktivnosti	Saradnja	Rok za realizaciju																Indikator	Izvor finansiranja		
				2020				2021				2022				2023							
1.	Podizati svijest o značaju održive integracije državljana BiH koji se vraćaju u BiH po osnovu sporazuma o readmisiji	MLJPI	FMROI; RSRLM, Odjeljenje za raseljena lica, izbjeglice i stambena pitanja Vlade BD BiH, NVO					x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	Broj organizovanih sastanaka, konferencija i savjetovanja	Budžeti svih nivoa Donatorska sredstva
2.	Izraditi izvještaje u vezi sa realizacijom i praćenjem Akcionog plana	MLJPI	FMROI; RSRLM, Odjeljenje za raseljena lica, izbjeglice i stambena pitanja Vlade BD BiH																		x	Godišnji monitoring izvještaji dostavljeni Vijeću ministara	Budžet institucija BiH
3.	Obavljati konsultacije sa nevladinim i međunarodnim organizacijama uključenim u realizaciju aktivnosti iz Akcionog plana	MLJPI	NVO Međunarodne organizacije					x													x	Broj održanih sastanaka	Budžet institucija BiH Donatorska sredstva
4.	Kreirati, štampati i distribuirati promotivne materijale	MLJPI	FMROI; BD BiH, RSRLM, NVO					x													x	Broj izrađenih i distribuiranih publikacija; Broj promotivnih kampanja	Budžet institucija BiH Donatorska sredstva
5.	Organizacija sastanaka, konferencija i savjetovanja o problemima integracije readmisiranih osoba	MLJPI	FMROI; BD BiH, RSRLM, Lokalne zajednice, NVO					x													x	Broj održanih sastanaka, konferencija i savjetovanja	Budžet institucija BiH Donatorska sredstva

6.	Organizacija sastanaka sa kantonalnim i lokalnim institucijama, ustanovama i službama u svrhu promocije Strategije	MLJPI	Nadležni entitetski, kantonalni i lokalni organi					x			x					x			x	Broj održanih sastanaka	Budžet institucija BiH Donatorska sredstva
7.	Promovirati strateške ciljeve iz Strategije	MLJPI	FMROI; BD BiH, RSRLM, NVO					x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	Konferencije za medije, saopštenja, publikacije i dr.	Budžet institucija BiH Donatorska sredstva
8.	Sprovoditi redovan monitoring implementacije aktivnosti iz Akcionog plana	MLJPI	FMROI; BD BiH, RSRLM, kantonalni koordinatori, NVO					x			x					x			Izrađeni godišnji monitoring izvještaji	Budžet institucija BiH Donatorska sredstva	
9.	Sprovesti eksternu evaluaciju implementacije Strategije i Akcionog plana	MLJPI	Vanjski saradnici																x	Provedena evaluacija implementacije Strategije i AP-a	Donatorska sredstva
10.	Razvijati sistem praćenja trendova u oblasti readmisije	MLJPI	RSRLM, FMROI, Odjelenje za raseljena lica, izbjeglice i stambena pitanja Vlade BD BiH, NVO					x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	Urađene analize sveukupnih migracionih kretanja	Budžet institucija BiH Donatorska sredstva
11.	Osigurati adekvatno informisanje readmisiranih osoba o projektima i programima zapošljavanja, samozapošljavanja i ekonomskog osnaživanja	Nadležni organi entiteta, kantona i BD BiH za pitanje rada i socijalne politike, RSRLM	Zavodi za zapošljavanje						x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	VEB stranice, društvene mreže, informativni materijali i drugo	Budžeti svih nivoa vlasti
12.	Osigurati relevantne podatke o readmisiranim osobama kao doprinos definisanju tokova migracija državljana BiH	MLJPI	MoS, GP BiH								x					x			x	Urađena analiza tokova migracija državljana BiH; podaci uneseni u sistem	Budžet institucija BiH Donatorska sredstva
13.	Izraditi nacrt Akcionog plana za period 2023-2026	MLJPI	FMROI, BD, RSRLM, LRT, kantonalni koordinatori																x	Nacrt Akcionog plana za period 2023-2026 izrađen	Budžet institucija BiH Donatorska sredstva

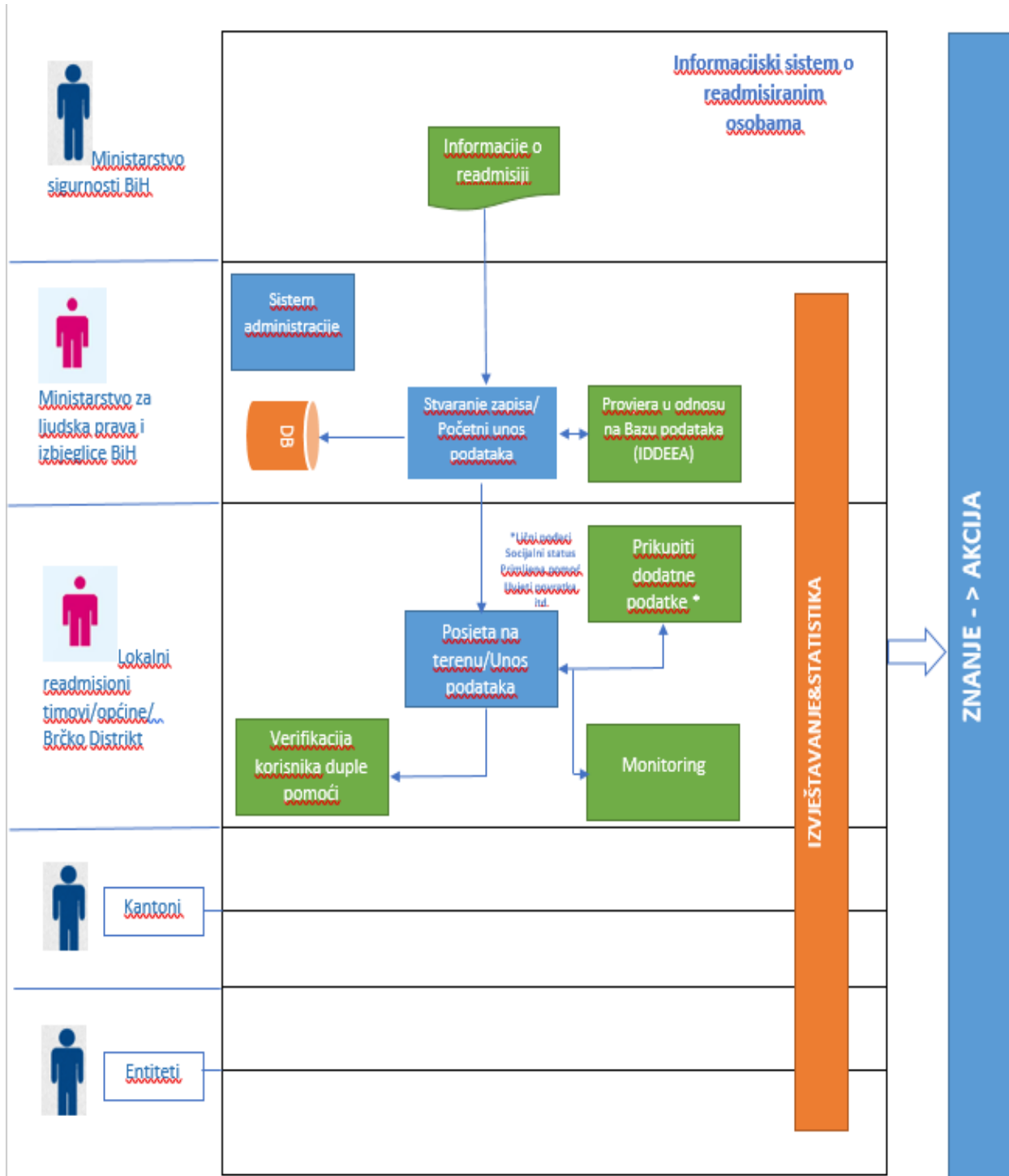
14.	Usvojiti Akcioni plan za period 2023-2026	Savjet ministara BiH	MLJPI																	x	Akcioni plan za period 2023-2026 usvojen	Budžet institucija BiH
-----	---	----------------------	-------	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	---	--	------------------------

VIII PRILOZI

PRILOG 1. Organigram vertikalne i horizontalne koordinacije institucija, ustanova i organizacija, uključenih u sistem prihvata i integracije državljana Bosne i Hercegovine koji se vraćaju u Bosnu i Hercegovinu po osnovu sporazuma o readmisiji

PRILOG 2. Grafički prikaz komunikacije u Sistemu za upravljanje podacima o readmisiji

PRILOG 3. Pregled dokumenata i legislative korištene pri izradi Strategije

Zakoni i podzakonski akti

1. Zakon o ministarstvima i drugim organima uprave BiH („Službeni glasnik BiH“, br. 5/03, 42/03, 26/04, 42/04, 45/06, 88/07, 35/09, 59/09, 103/09, 87/12, 6/13, 19/16)
2. Zakon o ravnopravnosti spolova (“Službeni glasnik BiH”, br. 32/10)
3. Zakon o zabrani diskriminacije (“Službeni glasnik BiH”, br. 59/09, 66/16)
4. Zakon o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina Bosne i Hercegovine („Službene novine BiH“, br. 12/03, 76/05)
5. Zakonom o graničnoj policiji (“Službeni glasnik BiH”, br. 50/04, 27/07, 59/09 i 47/14)
6. Zakonom o graničnoj kontroli (“Službeni glasnik BiH”, br. 53/09 i 54/10)
7. Odluka o instrumentima za usklađivanje zakonodavstva BiH sa pravnom stečevinom Evropske unije (“Službeni glasnik BiH”, br. 23/11)
8. Odluka o obavezi dostavljanja statističkih podataka o migracijama i međunarodnoj zaštiti Ministarstvu sigurnosti (“Službeni glasnik BiH”, br. 83/09)
9. Odluku o imenovanju članova Koordinacionog vijeća za praćenje realizacije Strategije za prihvatanje i integraciju bh državljana koji se vraćaju po osnovu sporazuma o readmisiji i Akcionog plana za period 2015-2018 (“Službeni glasnik BiH”, br. 52/16)
10. Pravilnik o evidenciji državljana Bosne i Hercegovine koji se vraćaju po sporazumu o readmisiji (“Službeni glasnik BiH”, br. 63/11)
11. Protokol o saradnji i načinu razmjene informacija za reintegraciju državljana BiH prihvaćenih po sporazumu o readmisiji zaključen između Ministarstva sigurnosti i Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice (30. decembar 2013. godine)
12. Protokol o saradnji u efikasnijoj realizaciji sporazuma o readmisiji lica koja borave bez dozvola u drugim zemljama zaključen između Ministarstva sigurnosti, Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske, Federalne uprave policije, kantonalnih ministarstava unutrašnjih poslova, Policije Brčko distrikta BiH, Službe za poslove sa strancima i Granične policije BiH (17. maj 2010. godine)
13. Uputstvo o načinu privremenog zbrinjavanja državljana Bosne i Hercegovine po osnovu sporazuma o readmisiji („Službeni glasnik BiH“, br. 39/13)
14. Odluka o osnivanju readmisionog centra u Mostaru (“Službeni glasnik BiH”, br. 39/13)
15. Odluka o osnivanju readmisionog centra u Mostaru (“Službeni glasnik BiH”, br. 39/13)
16. Pravilnik o načinu rada, funkcioniranju i kućnom redu u readmisionom centru u Mostaru (“Službeni glasnik BiH”, br. 39/13)
17. Pravilnik o načinu rada, funkcioniranju i kućnom redu u readmisionom centru u Mostaru (“Službeni glasnik BiH”, br. 39/13)
18. Zakon o principima lokalne samouprave u FBiH („Službene novine FBiH“, br. 49/06, 51/09)
19. Zakon o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina u Federaciji BiH („Službene novine FBiH“, br. 56/08)
20. Zakon o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba („Službene novine FBiH” br. 55/00, 41/01, 22/05, 9/08)

21. Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji, osposobljavanju i zapošljavanju osoba sa invaliditetom („Službene novine FBiH” br. 9/10)
22. Pravilnik o evidencijama u oblasti zapošljavanja („Službene novine FBiH” br. 24/06)
23. Zakonom o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodica sa djecom („Službene novine FBiH” br. 36/99, 54/04, 39/06, 14/09, 45/16, 40/18)
24. Zakonom o zaštiti osoba s duševnim smetnjama („Službene novine FBiH” br. 37/01, 40/02, 52/11, 14/13)
25. Zakon o zdravstvenoj zaštiti („Službene novine FBiH” br. 46/10, 75/13)
26. Zakon o zdravstvenom osiguranju („Službene novine FBiH” br. 30/97, 7/02, 70/08,, 48/11)
27. Odluka o utvrđivanju osnovnog paketa zdravstvenih prava („Službene novine FBiH” br. 21/09)
28. Zakonu o raseljenim licima i povratnicima u Federaciji BiH i izbjeglicama iz Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH” br. 15/05)
29. Zakon o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina („Službeni glasnik RS“ br. 2/05)
30. Zakon o lokalnoj samoupravi („Službeni glasnik RS“, br. 97/16)
31. Zakonu o posredovanju u zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti („Službeni glasnik RS“, br. 30/10, 102/12)
32. Zakon o socijalnoj zaštiti („Službeni glasnik RS“, br. 37/12, 90/16)
33. Zakon o zaštiti lica sa mentalnim poremećajima („Službeni glasnik RS“, br. 46/04)
34. Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji, osposobljavanju i zapošljavanju osoba sa invaliditetom („Službeni glasnik RS“, br. 37/12, 82/15)
35. Zakon o zaštiti osoba sa duševnim smetnjama („Službeni glasnik RS“, br. 37/01, 40/02, 52/11)
36. Zakon o zdravstvenom osiguranju „Službeni glasnik RS“, br. 18/99, 51/01, 70/01, 51/03, 17/08, 1/09, 106/09)
37. Zakon o zdravstvenoj zaštiti („Službeni glasnik RS“, br. 106/09, 44/15)
38. Zakon o republičkoj upravi („Službeni glasnik RS”, br. 115/18)
39. Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta u Republičkom sekretarijatu za raseljena lica i migracije („Službeni glasnik RS”, br. 15/19)
40. Zakonu o raseljenim licima, povratnicima i izbjeglicama u Republici Srpskoj („Službeni glasnik RS”, br. 42/05, 52/12)
41. Zakon o posredovanju u zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti („Službeni glasnik Brčko distrikta BiH“, br. 33/04, 19/07, 25/08,,)
42. Zakon o socijalnoj zaštiti Brčko distrikta BiH („Službeni glasnik Brčko distrikta BiH“, br. 1/03, 4/04, 19/07, 2/08)
43. Zakonu o zdravstvenoj zaštiti „Službeni glasnik Brčko distrikta BiH“, br. 38/11, 9/13, 27/14, 3/15)
44. Zakonu o zdravstvenom osiguranju („Službeni glasnik Brčko distrikta BiH“, br. 1/02, 7/02)

Strateški dokumenti:

1. Strategija u oblasti migracija i azila i Akcioni plan za period 2016-2020.god.

2. Akcioni plan BiH za rješavanje problema Roma u oblastima zapošljavanja, stambenog zbrinjavanja i zdravstvene zaštite 2017-2020
3. Okvirni Akcioni plan o obrazovnim potrebama Roma u BiH za period 2018-2022.god.
4. Revidirana Strategija za provedbu Aneksa 7 Dejtonskog mirovnog sporazuma
5. Politika u oblasti invalidnosti u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH”, br. 76/08)
6. Strategija zapošljavanja 2016-2020 („Službeni glasnik RS“, br. 90/16)
7. Strategija za unapređenje društvenog položaja lica sa invaliditetom 2017-2026 („Službeni glasnik RS“, br. 44/17)
8. Strategija za unapređenje prava i položaja osoba s invaliditetom 2016-2021 (FBiH)
9. Uvrštavanje koncepta migracija i razvoja relevantne politike, planova i aktivnosti u BiH: Dijaspورا za razvoj (Projekat MLJPI, 2016-2020)

Međunarodni dokumenti

1. Mapa puta prema ukidanju viznog režima za Bosnu i Hercegovinu, Blok 2: Ilegalna imigracija uključujući readmisiju (dokument Evropske komisije predstavljen 5. juna 2008. godine)
2. Sporazum između Evropske zajednice i Bosne i Hercegovine o readmisiji lica koja borave bez dozvola (“Službeni glasnik BiH-međunarodni ugovori”, br. 13/07)
3. Revidirana Evropska socijalna povelja („Službeni glasnik BiH-Međunarodni ugovori”, br. 8/08)
4. Evropska strategija za pametan, održiv i uključiv rast - Evropa 2020, mart 2010. godina
5. Evropska platforma protiv siromaštva i socijalne isključenosti: evropski okvir za socijalnu i teritorijalnu koheziju (decembar 2010. godina)
6. Univerzalna Deklaracija o ljudskim pravima (1948)
7. Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (1966)
8. Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (1966)
9. Međunarodna konvencija o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije (1965)
10. Konvencija o pravima djeteta (1989)
11. Konvencija o pravima osoba sa invaliditetom (2006)
12. Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (1950)